

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НАН УКРАЇНИ
COLLEGIUM HUMANUM-WARSAW MANAGEMENT
UNIVERSITY, BRANCH IN RZESZÓW, POLAND
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО
МОЗ УКРАЇНИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

**ПРОФЕСІЙНА ЛІНГВОДИДАКТИКА
В КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНОЇ ПАРАДИГМИ**

**Матеріали другої науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

8–9 червня 2023 року

Тернопіль

ТНМУ

2023

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту моделювання та аналізу патологічних процесів (протокол № 5 від 02.05.2023)

Редакційна колегія:

Корда Михайло Михайлович – ректор закладу вищої освіти Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, член-кореспондент НАМН України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор медичних наук, професор

Шульгай Аркадій Гаврилович – проректор закладу вищої освіти з науково-педагогічної роботи Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, доктор медичних наук, професор

Кліщ Іван Миколайович – проректор закладу вищої освіти з наукової роботи Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор біологічних наук, професор

Вихрущ Анатолій Володимирович – завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, заслужений працівник освіти України, доктор педагогічних наук, професор закладу вищої освіти

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми : матеріали другої наук.-практ. конф. з міжнар. участю (8-9 червня 2023 року) / Терноп. нац. мед. ун-т імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. – Тернопіль : ТНМУ, 2023. – 120 с.

Матеріали збірника присвячено висвітленню проблем, які обговорювалися на другій науково-практичній конференції з міжнародною участю «Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми»: мова в системі цінностей студентів; комунікативна компетентність студентів медичних університетів; лінгводидактика в умовах полікультурного середовища; закономірності успішного вивчення іноземних мов у закладах освіти України. Видання призначене для науковців, аспірантів, викладачів, студентів та всіх, хто цікавиться здобутками в галузі освіти.

© Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України, 2023

Вихрущ А. В.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Сучасна наука характеризується низкою проблем і парадоксальних явищ. У більшості досліджень гуманітарного спрямування спостерігаємо суперечність між досягненнями окремих наук і хаотичним нагромадженням і різноплановим трактуванням системи базових понять. Достатньо згадати визначення визначальної тріади «людина – індивід – особистість», «виховання – освіта – педагогіка», або «слово – поняття – термін – концепт». Ми багаторазово стверджували, що під час численних лекцій для вчителів не зустрічали жодного фахівця, який би не знав фрагменту біблійного тексту: «Спочатку було Слово, а Слово в Бога було і Бог було Слово. Воно в Бога було споконвіку». Щоправда, за зовнішньою простотою цієї думки прихована така глибина, яка вартує сотень монографій. Адже одвічна загадка щодо походження, розвитку слова і мови ще чекає свого вирішення. Водночас ми поки що не зустрічали фахівців, які б принаймні прочитали продовження думки святого Івана і зіставили її з потребами практики. Адже геніальний євангеліст написав: «Усе через Нього повстало, і ніщо, що повстало, Не повстало без Нього. І життя було в Нім, а життя було Світлом людей. А Світло у темряві світить, і темрява не обгорнула його». Після такого висновку стає зрозумілою вагомість тези «Освіта для світла і світу» для визначення спрямованості виховних систем у контексті педагогічної персонології. Щоправда, сумний висновок євангеліста

щодо слова «Воно в світі було, і світ через нього повстав, але світ не пізнав Його», на жаль, не втрачає актуальності.

Оскільки професійна лінгводидактика проходить складний процес становлення, доцільно виокремити найважливіші аспекти. Зауважимо, що в колективній монографії «Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми» викладачі кафедри української мови ТНМУ імені І. Я. Горбачевського провели перші системні дослідження історії проблеми, уточнили систему окремих понять, оцінили тенденції розвитку комунікативної культури майбутніх лікарів при вивченні української мови за професійним спрямуванням, психолого-педагогічні аспекти навчання студентів-іноземців, значимість блогосфери, системи цінностей молоді. водночас залишається багато питань для подальших досліджень. Серед них: узагальнення негативного впливу у процесі спілкування (ятрогенія актуальна не лише в медицині, а в значно ширшому контексті), культура запитань, закономірності успішного навчання і закономірності успішного учіння, мовленнєва культура у процесі розвитку людини від дошкільного періоду до старості (не потрібно забувати і про значимість мови матері в пренатальний період).

На основі багаторічного досвіду роботи з викладачами, вчителями, студентами України і Польщі назвемо важливі аспекти.

Загальною проблемою є недостатня увага до суті слова, системи базових понять. У процесі численних зустрічей з учителями можна чути про «формування» всебічно розвинутої особистості. Тут відразу дві помилки. Автори Академічного словника української мови пропонують три аспекти поняття «формування»: формування крони дерева, формування виробів з борошна, формування активних будівників соціалізму, формування нової свідомості, формування породних властивостей тварин, формування зерна, формування піщаної товщі району, формування фонду споживання; виготовлення

чого-небудь за допомогою відливання виробів у формах; сформована військова частина. Вже цей перелік такий красномовний, що вже в одному слові можна бачити причини «формування» і «деформування» розвитку особистості. Друга неточність – це мета, якої ніхто не бачив (всебічно розвинута особистість).

Для професійної лінгводидактики важливим питанням є розвиток творчих здібностей з допомогою проблемних завдань. Назвемо приклади, які використовуємо при роботі з майбутніми вчителями і лікарями: 1. У нашому авторському визначенні поняття «людина» була допущена принципово важлива помилка (людина – жива істота, здатна до розвитку). Знайдіть і аргументуйте суть неточності. Запропонуйте своє визначення. Які закони логіки порушує традиційна характеристика людини як *homo sapiens*? 2. З яким новорічним атрибутом можна поєднати поняття «особистість, персона»? Чи це порівняння залишається актуальним? 3. Знайдіть шість психолого-педагогічних ідей в тексті гімну Польщі, які не втрачають значимості. Який приклад не зовсім вдалий? Знайдіть в тексті два найважливіших слова, які характеризують суть виховного процесу. 4. З чого і на якому рівні розпочинається хвороба? 5. У знаменитій формулі здоров'я канадського фахівця медицина займає лише 10 відсотків. Яка причина цього явища? 6. Знайдіть три основні помилки у визначенні ВООЗ поняття здоров'я (стан повноцінного фізичного, психічного та соціального добробуту, а не лише відсутність хвороб чи фізичних вад). 7. Прослухайте знаменитий полонез Огінського. Яка значущість цього твору для соціальної педагогіки? 8. Дві неточності в тексті знаменитого вірша Редьярда Кіплінга «If». 9. У нашому визначенні поняття «виховання» (діяльність, спрямована на розвиток людини) не вистачає одного слова. Відшукайте його. 10. Що Василь Симоненко шукав у Львові? Прочитайте вірш. Що поєднує пошук з ідеями Карлоса Кастанеди?

11. Яка буква найважливіша в тексті вірша Л. Костенко «Було таке...»? 12. Запишіть три рядки вірша (А як мову позабули // Віру розпродали // Напишіть діти в анкетах // ...). Запропонуйте четвертий рядок, який логічно доповнить попередні за змістом і ритмом. 13. Які закони логіки порушує визначення суті поняття педагогіки як науки про виховання. 14. Знайдіть у понятті «освіта» два важливих українських слова, одне з них приховане, і три латинських. 15. Чим за походженням і суттю відрізняється українське слово «виховання» від «воспитания»? 16. Скільки разів слово «світло» згадується на першій і останній сторінці Біблії? Що означають слова євангеліста «Коли світло, що в тобі, є темрява, то яка ж то велика та темрява»? Яке значення ця думка має для вашої професійної діяльності? 17. В чому суть «інтегрального мислення», запропонованого експертами Римського клубу? Хто з мислителів сімнадцятого століття пропонував аналогічну думку? 18. Запропонуйте проєкт «Щаслива родина». 19. Обґрунтуйте п'ять переваг і п'ять недоліків методу проєктів. 20. Запропонуйте три проблемні запитання для практичних занять. 21. На думку провідних фахівців, в основі залежності від праці, ігор, сексу, інтернету, телефону тощо знаходиться один механізм. Назвіть його. Які форми психологічного захисту здебільшого використовують залежні люди? 22. Запропонуйте методіку порівняння грамотності в різних країнах, яка була реалізована в 1900 році. 23. Як, на вашу думку, порівнювали фінансування освіти в різних країнах у 1900 році? Чи зберегла ця методіка значущість у наш час? 24. Як економічний закон «довгої хвилі» проявляється в освіті окремих країн і окремих родин? 25. Назвіть головне питання дидактики.

У сучасній логіці лише починає розвиватися окремий підрозділ щодо суті запитань. Традиційно ми використовуємо переваги сократичного діалогу. Значні можливості має Біблія. Назвемо для

прикладу лише три запитання Бога до людини: «Де ти?»; «Де Авель, твій брат?»; «Чого ви шукаєте?».

Окремого вивчення потребує дидактична культура вчителів і викладачів. Лише в останні роки при підготовці аспірантів почали звертати увагу на їх підготовку до викладацької діяльності.

Вміння вчитися, системне самовдосконалення, використання ефективних методик опрацювання значних масивів інформації, запобігання втомлюваності, стресам, депресивним станам молоді забезпечить досягнення успіху.

Новим викликом для дидактики стає давня ідея Я. А. Коменського (аналіз – синтез – синкрізіс), яку експерти Римського клубу назвали в грудні 2017 р. як «інтегральне мислення».

Вихрущ А. В., Стефанишин К. Л.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ПРЕЗЕНТАЦІЯ МОНОГРАФІЇ «ПРОФЕСІЙНА ЛІНГВОДИДАКТИКА В КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНОЇ ПАРАДИГМИ»

У 2021 році викладачі кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського підтримали ідею щодо теми науково-дослідної роботи «Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми». Для її вибору були певні передумови. На кафедрі працюють фахівці високої кваліфікації, які мають значний досвід навчання студентів з України, а також представників десятків зарубіжних країн, які в умовах полікультурного середовища прагнуть

здобути медичну освіту. Цей досвід узагальнено в колективних навчальних посібниках: «Професійна медична комунікація українською мовою лікаря з пацієнтом»: посіб. для іноземних студ. / за ред. А.В. Вихруща, І.Я. Заліпської. Тернопіль: ТНМУ, 2021; «Українська мова як іноземна для студентів медичних спеціальностей»: навч посіб. / за ред. М.П. Тишковець. Тернопіль: ТНМУ, 2019; «Українська мова як іноземна»: навч посіб. / за ред. М.П. Тишковець. Тернопіль: ТДМУ, 2018; «Українська мова для іноземних студентів»: посібник / за ред. М.П. Тишковець. Тернопіль: ТДМУ, 2017; «Тренінг формування готовності іноземних студентів до діалогічної взаємодії»: навч.-метод. комплекс / М.З. Заєць. Тернопіль: Вектор, 2014.

Наша багаторічна зацікавленість закономірностями розвитку особистості, ефективною організацією навчального процесу, системою базових понять, загадковістю творчого процесу створила певні стартові умови для такого вибору. Сприяли цьому і конференції, організовані та проведені викладачами нашої кафедри: «Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми» (науково-практична конференція з міжнародною участю, 2022 р.); «Лінгводидактика в контексті особистісної парадигми» (науково-практична конференція з міжнародною участю, 2021 р.); «Мовна комунікація: наука, культура, медицина» (II Всеукраїнська науково-практична конференція, 2020 р.); «Мовна комунікація: наука, культура, медицина» (Всеукраїнська науково-практична конференція, 2019 р.); «Українська професійна мова: історія і сучасність» (третя регіональна науково-практична конференція, присвячена 60-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, 2017 р.); «Українська професійна мова: історія і сучасність» (друга регіональна науково-практична конференція,

2016 р.); «Українська професійна мова: історія і сучасність» (регіональна науково-практичної конференція, 2014 р.).

Ми усвідомлювали, що тема лінгводидактики вже розглянута в десятках книг, дисертацій, змістовних наукових статтях. Хоча зауважимо, що проглядається тенденція опрацювання теми з філологічних позицій при недостатній увазі до історії дидактики, особливо зарубіжної. Дедалі очевиднішою стає необхідність інтегрального підходу, поєднання зусиль фахівців з різних наукових напрямків.

Посміємо стверджувати, що професійна лінгводидактика проходить складний і суперечливий процес становлення. Це проявляється як у труднощах із визначенням головних понять, так і з наближенням до розуміння закономірностей процесу.

Зауважимо ще одну особливість. Маємо на увазі професійну складову. У монографії увага зосереджена на роботі зі студентами медичних факультетів. Адже в основі анамнезу, ятрогенії як загрози для пацієнта, емпатії, спілкування з колегами, хворими людьми, родинами в час радості та розпачу, пропаганді здорового способу життя знаходиться актуальна проблематика, властива для професійної лінгводидактики. Окрім цього, на нашу думку, в рамках професійної лінгводидактики для викладачів і студентів медичних факультетів прийшов час на ще більш поглиблену диференціацію. Адже підготовка і професійна діяльність медсестер, провізорів, лікарів, стоматологів, парамедиків, фахівців з реабілітації мають суттєві відмінності.

Зауважимо, що слово залишається найбільшою цивілізаційною загадкою як на рівні особистості, так і в контексті суспільства.

Пандемія, війна в Україні не применшили, а лише загострили актуальність досліджуваної проблеми. Інформаційна війна, масова

маніпуляція свідомістю, страх, розпач, паніка потребують наукової оцінки в сучасних умовах.

Навчання в умовах полікультурного середовища, небачені раніше міграційні процеси, зміна в системі цінностей, десятки інших викликів ставлять перед наукою і практикою нові завдання, вирішення яких передбачає уважне вивчення досвіду минулих років, досягнень вітчизняних і зарубіжних теоретиків і практиків.

У першому розділі монографії увага зосереджена на шести періодах розвитку лінгводидактики (етнолінгвістика і етнодидактика; філософський, релігійний, університетський, психолого-педагогічний періоди; науковий лінгводидактичний період).

Автори другого розділу пропонують цікаві узагальнення фонових знань як чинника іншомовних комунікативних компетенцій, культурологічних аспектів лінгводидактики, комунікативної культури майбутніх лікарів. Аналізується семантичне поле окремих понять, проводиться генеалогічний аналіз дефініцій та основних класифікаційних структур фонових знань. Перспективними є студії із етнолінгвістики. Ключовою проблемою є інтерпретація етномовних явищ у контексті теорії етносвідомості, формування уявлень про самобутність відтворення етнічної, національно-культурної картин світу та опис механізмів, які забезпечують розуміння культурних цінностей, ідеалів, стереотипів й установок певного етносу. Поряд із розвитком мовної компетенції обґрунтовують необхідність формування міжкультурної компетенції – інтегральної якості мовної особистості, сформованої на основі синтезу мовної, комунікативної, культурної і предметної компетенцій. Автори досліджують головні особливості професійної підготовки студентів-медиків: основи культури мовлення; правила спілкування з учасниками виробничих процесів; синтаксичні норми сучасної української мови у професійному та діловому усному та писемному спілкуванні;

стилістичну структуру мови; основні правила користування словниками; мовні особливості наукового та офіційно-ділового стилів; класифікацію української термінології; правила роботи з документацією. Особлива увага звертається на використання риторики в навчальному процесі.

Третій розділ присвячено лінгвістичним, психологічним, методичним аспектам роботи зі студентами з інших країн. Виокремлено питання форм навчання, інтегративних технологій підготовки до діалогічної взаємодії. Аналізуються труднощі для іноземних студентів: комунікаційні бар'єри, що зумовлюються особливостями мови країни навчання; змінами в соціокультурних цінностях і соціальному оточенні; іншими кліматичними та побутовими умовами; нерозуміння норм, правил, традицій, звичаїв, вірувань, світоглядних установок, які панують у новому соціумі. Узагальнена інформація щодо проведення практичних занять, організації самостійної роботи студентів, консультацій.

У четвертому розділі пропонується аналіз перспективних форм професійної лінгводидактики. Новаторськими є пошуки закономірностей професійної лінгводидактики. Ці аспекти особливо важливі при вивченні основ академічного письма. Всебічно аналізуються дидактичні можливості блогосфери. Щодо концепту «цінність» у контексті професійної лінгводидактики підкреслимо значимість інформації щодо оцінки війни в молодіжному середовищі; аксіологічний підхід до аналізу концепту як лінгвокультурного утворення, що постає вербалізованою у слові структурою, а її глибинний експресивний зміст, зумовлений національною культурою; вплив моральних авторитетів нації. Важливими є результати вивчення думки студентів щодо рідної мови, культури читання, мистецтва. На підставі аналізу цілей і змісту навчально-виховної роботи зі студентами медичних закладів вищої освіти виокремлено три

змістових компоненти формування культури мовлення: загальнокультурний, професійно-фаховий та психологічно-духовний, що базуються, відповідно, на загальнолюдських, професійних та духовних цінностях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми : монографія / А. В. Вихрущ, І. І. Гавришак, С. І. Гнатишин та ін. ; за ред. А. В. Вихруща, К. Л. Стефанишин. Тернопіль : Укрмедкнига, 2022. 282 с.

Данік Н. А.

*Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія імені Тараса Шевченка*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВОДИДАКТИКИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Лінгводидактика традиційно розглядалася як галузь знань, що вивчає викладання іноземних мов. А. В. Вихрущ у монографії «Професійна лінгводидактика в контексті особистісної парадигми» зауважив, що головним завданням є пошук спільних закономірностей, властивих для лінгвістики і дидактики, виокремив сім періодів розвитку цієї науки, обґрунтував необхідність розгляду фахівцями питань вивчення не лише іноземної, але й рідної мови. На особливу увагу заслуговує ретроспективна оцінка проблеми.

Ми виокремили міжвоєнний період, оскільки для цього часу властива взаємодія різних культур, авторських наукових шкіл, інтенсивний пошук перспективних методик викладання мов і спроб

знайти найбільш ефективні та дієві способи розвитку мовленнєвої культури.

У міжвоєнний період було створено багато лінгвістичних шкіл, які впроваджували нові методи викладання мови. Однією з найважливіших тенденцій був так званий «прямий» метод, який мав на меті викладання іноземної мови без використання перекладу на рідну мову. Цей метод зосереджувався на передачі змісту за допомогою зображень, жестів і контексту, з метою створення природного мовного середовища. Поширення набув граматико-перекладний метод, який зосереджувався на граматичному аналізі мови, що вивчається, та перекладі з рідної мови та на рідну мову. Прихильники цього методу наголошували на важливості вивчення граматичних правил і виконанні великої кількості перекладацьких вправ.

Іншим важливим аспектом міжвоєнної лінгводидактики була розробка підручників і навчальних матеріалів. Викладачі мови прагнули створити матеріали, які були б цікавими, відповідали потребам учнів. Було створено багато новаторських підручників, які містили різноманітні вправи, діалоги, тексти.

Міжвоєнний період був часом зміни у підходах до вивчення мови. Традиційні методи, які акцентувалися на граматиці та перекладі, ставали менш популярними. З'являлися нові підходи, такі як метод активного мовлення, який передбачав спілкування та практичне застосування мови. Під час міжвоєнного періоду зросло зацікавлення у вивченні іноземних мов, особливо англійської, французької та німецької, як мов міжнародної комунікації. Це створило потребу у розробці нових методик та підходів до викладання цих мов.

Назвемо декілька основних методик, які використовувались.

Грамотичний переклад був досить популярним підходом у навчанні англійської мови. Учні перекладали речення зі своєї рідної мови на англійську та навпаки, що сприяло засвоєнню граматичних правил та лексики. Метод комунікативного навчання наголошував на практичному використанні мови у спілкуванні. Учні залучалися до різних комунікативних ситуацій, вправлялися в діалогах та іграх для вдосконалення навичок мовлення.

Методика передбачала поступове вивчення мови, починаючи з простих фраз та структур і поступового переходу до складніших завдань. Вивчення нового матеріалу проводилося послідовно, з увагою до закріплення вже вивченого.

Політичні і соціальні зміни під час міжвоєнного періоду, зокрема масові міграції, вплинули на лінгводидактику. З'явилися нові вимоги до вивчення рідної мови та історії країни, а також підвищився інтерес до мов країн-супротивників.

Основні підходи до навчання української мови включали: увагу до граматичного перекладу, що був схожий до методики, яка використовувалась для навчання іноземної мови. Учні вчилися читати та писати тексти українською мовою, зосереджуючись на правописі, граматиці та розвитку навичок письма.

Велика увага зверталася на розвиток правильної дикції та вимови звуків української мови. Учні вправлялися у чіткому вимовлянні та артикуляції звуків.

Учні вправлялися у спілкуванні, діалогах. Зросла потреба у збереженні та підтримці національних мов та культур під час міжвоєнного періоду. Лінгводидактика ставила завдання розвивати методи вивчення мови, які сприяли б збереженню та розвитку мовної ідентичності.

З'являються підручники, які складаються з двох частин: одна була призначена для учнів, а в другій містилися методичні

рекомендації для вчителів. Наприклад, у читанці Б. Заклинського «Писанка» (Косів, 1919) у рекомендаціях для вчителів чітко проглядається використання різних методів навчання (аналітичного та синтетичного). Автор запропонував також перелік різних видів письмових вправ.

Метод («метода»), на думку відомого педагога Д. Петріва, є основою навчання. У 20-ті роки ХХ ст. загострилася боротьба проти книжного і вербального навчання та посилилися вимоги щодо розвитку самостійності учнів, значного розвитку набули евристичне і пошукове навчання.

У міжвоєнний період галицькі дидакти, намагаючись надати допомогу широкому колу українських учителів, удосконалювали методики викладання окремих предметів. Вони старалися використати різноманітні найновіші методи, прийоми, форми і засоби навчання, поєднання аналітичного та синтетичного підходів. Провідні дидакти поєднували педагогіку з філософією, використовуючи можливості логіки для пошуку закономірностей пізнавальної діяльності вчителів і учнів. Активно використовувався досвід інших країн (метод проєктів, «Дальтон план»).

Гаврищак І. І., Проців О. Я.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

УКРАЇНСЬКА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: СТАНОВЛЕННЯ ЛІНГВОСИСТЕМИ

Розмірковуючи над мовними проблемами в Україні, відомий вітчизняний науковець О. Ткаченко дійшов висновку стосовно їх

причин, які він, солідаризуючись із Д. Чижевським [6, с. 307], вбачав у «неповноті» нації, оскільки лише частина українців розмовляє рідною мовою – мовою роду і предків. І хоч «ані земля не обробляється за допомогою мови безпосередньо, ані жодна технічна професія не використовує її для обробітку металів, дерева, шкір тощо... в жодній галузі людської діяльності неможливо поминути мову, яка є найдосконалішим знаряддям людського мислення і спілкування» [5, с. 159].

«Неповнота» нації зумовлювала «неповноту» мови. Впродовж тривалого часу мова не використовувалася не те, що в окремих сферах, а побутувала тільки в середовищі представників певного соціального прошарку – селянства. Зденаціоналізована еліта (зрусифікована чи сполонізована) не могла забезпечити повноцінний природний еволюційний поступ у цій царині.

Запорукою повноцінного функціонування мови О. Ткаченко вважав її широке використання представниками всіх соціальних верств, що мешкають в історично визначених державних кордонах, коли «усі, – і селяни, і робітники, і майстри, і митці, що належать до певного народу, – у своїй діяльності використовують мову свого народу. У такий спосіб певна національна мова вдосконалюється, дістає найрозвиненішу в усіх сферах термінологію». За інших обставин мова починає «хворіти», «страждати на своєрідне «недокрів'я», термінологічна лексика в цілій низці галузей не набуває бажаного багатства, відзначається певною недосконалістю ... » [5, с. 160].

Звуження сфери побутування та вживання української мови негативно позначилося на формуванні основних функціональних стилів, з-поміж яких упродовж тривалого часу розвивалися лише розмовно-побутовий і художній, що знаходився під сильним впливом першого. При цьому необхідно враховувати не тільки історичні чинники (відсутність

державності та геополітична розірваність українських земель), але й соціокультурні реалії, що зумовили свого часу таку ситуацію. З-поміж них – конфлікт староукраїнської мовної традиції з усною розмовною й фольклорною мовою, що сформували національну основу, «нагромаджуючи величезні багатства національної культури (думи, історичні, обрядові й ліричні пісні, казки, приказки й прислів'я, народні оповідання тощо)» [5, с. 174].

Відмова й відмежування від кількасотлітньої традиції староукраїнської мови, започатковані І. Котляревським, не минули безслідно для нової літературної мови. Виявилося, що ресурси народнорозмовної мови досить обмежені семантично і стилістично, а фольклорна мова, багата на різні мовностилістичні засоби і спроможна забезпечити потреби красного письменства, на жаль, «не могла придатися без попереднього збагачення і вдосконалення для інших, ніж мистецько-літературних стилів, наприклад, таких як публіцистичний, науковий, офіційний. Мові тут бракувало достатньої кількості абстрактної лексики і термінології, відповідних зворотів, того, що набувається протягом досить тривалого часу...» [5, с. 172].

Визначальними характеристиками мови нового періоду були споглядальність, описовість, номінативність, сформовані фольклорною традицією. Українські поети-романтики (зокрема, представники Харківської школи – А. Метлинський, М. Костомаров, О. Шпигоцький та ін.), працюючи у руслі народної лірики, інтуїтивно відчували проблемні точки й спробували розірвати уже сформоване мовностилістичне коло (здрібніло-пестлива та історична лексика, постійні епітети, здвоєні лексеми). В. Русанівський, звернувши увагу на «непересічну заслугу романтиків у становленні абстрактної лексики», підкреслював, що «вони її не творили, а брали з народної мови, але вводили в свої твори щедріше, ніж це дозволяла безіменна фольклорна поезія» (наприклад, *горе, жаль, милость, утіха, святиня,*

свобода тощо) [2, с. 168–169]. На жаль, це були поодинокі, спорадичні факти. Справжнім поворотним моментом стала творчість Т. Шевченка, який не випадково іменується основоположником національної літературної мови. Активно використовуючи в приватному листуванні українську мову, він не лише заклав основи епістолярного стилю, але й довів її виражальний потенціал – забезпечення й «розширення її інформативних функцій» [2, с. 206].

Розширення функціонального поля мови неодмінно призводить до кількісного зростання національного лексикону. Його тематичне розмаїття забезпечує можливість глибокого і системного сприйняття дійсності, виділення і прослідковування причинно-наслідкових зв'язків, наукового тлумачення фактів, структуризації оточуючого світу, що зумовлює подальше поповнення лексичного фонду.

Згідно з Л. Булаховським, «переважна більшість слів, які існують в мовах, якщо взяти їх самі по собі, не виражає ні вірних, ні невірних понять. Вони лише ступені до можливого пізнання речей, якостей і явищ світу, і мало не кожне слово потребує на шляху до цього пізнання можливих уточнень за допомогою інших слів – позначень інших понять» [1, с. 18–19]. Мова, що знаходиться в постійному розвитку, формується як складна ієрархічна система, рівні якої теж зберігають динамічний характер. Успішність (чи неуспішність) цього процесу визначається тими функціями, що вона виконує в соціумі, окрім базової – комунікативної. Так, осмислення й структурування довколишнього світу забезпечується можливістю мови реалізувати гносеологічну функцію, що поєднується із кумулятивною, оскільки явище/факт/властивість необхідно не тільки номінувати, але й зафіксувати з використанням дефініції. Як зазначав Л. Булаховський, «існують... спеціальні галузі думки, – і такою є наука, – для яких психологічне забарвлення слова має мінімальне значення. У цих галузях усе підпорядковано завданню чисто інтелектуального (логічного) пізнання дійсності, і тому для них першорядне значення має робота передусім н а д

т о ч н і с т ю (розрядка Л. Булаховського) вислову» [1, с. 19]. Такі лексеми є термінами – словами «суворо встановленого вжитку, які мають одне певне, спеціально наперед обумовлене значення і, в принципі, не викликають якихось впливових додаткових асоціацій» [1, с. 19–20].

Наявність і функціонування термінів яскраво характеризують не тільки рівень наукових знань соціуму, але стан національної мови як цілісної системи (мова «повна» чи «неповна»). Достатня кількість термінів дає підстави для виділення лексичної субсистеми – термінології, в межах якої визначаємо українську медичну термінологію – систему, яка об'єднує термінологію медико-біологічних, клінічних та фармацевтичних дисциплін.

Аналіз специфіки розвитку української медичної термінології (за словами Л. Симоненко, «нерівномірний» і «хвилеподібний», як і розвиток української термінології взагалі [3]) дає підстави для виділення низки періодів більшої чи меншої активності/продуктивності. Л. Симоненко наголошує на необхідності уведення в традиційну схему, пропоновану офіційним термінознавством, ще однієї ланки, яку іменує «накопичувальним етапом» [3]. «Накопичувальний період – це час фіксації спеціальних слів у грамотах, юридичних актах, монастирських книгах, лікарських порадицях, загальномовних словниках» [3, с. 42]. Цей процес тривав до середини ХІХ століття. Початок же формування власне національної наукової термінології, на думку дослідників, «пов'язаний із засадничою статтею М. Левченка «Замітка о русинской терминологии», опублікованою у журналі «Основа» 1861 р., та діяльністю Наукового товариства імені Тараса Шевченка ... в Галичині» [4, с. 28]. Водночас процес накопичення термінів продовжувався й у подальші десятиліття, і триває зараз. Невпинне розширення і збагачення національного мовного словника дає змогу прослідкувати явища термінологізації загальноновживаної лексики,

факти вторинної номінації, перехід низки лексем із розряду діалектизмів у категорію офіційних медичних номенів, активне запозичення із інших мов тощо.

Таким чином, українська медична термінологія пройшла складний шлях розвитку, позначений соціокультурними та історичними чинниками, зазнала періоди активного розвитку та затяжної стагнації, має значні здобутки і, на жаль, чималі втрати і нині демонструє серйозний потенціал.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булаховський Л. А. Нариси з загального мовознавства. Київ, 1955. 248 с.
2. Русанівський В. М. Історія української літературної мови : підручник. Київ : АртЕк, 2002. 424 с.
3. Симоненко Л. В. Термінологічні студії в Україні. *OPERA SLAVICA*, XXI. 2011. № 2. S. 41–49.
4. Симоненко Л. В. Українська термінографія: стан і перспективи. *Мовознавство*. 2014. № 4. С. 28–35.
5. Ткаченко О. Б. Українська мова: сьогодення й історична перспектива. Київ : Наукова думка, 2014. 511 с.
6. Чижевський Д. І. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). Тернопіль : МПП «Презент», за участю ТОВ «Феміна», 1994. 480 с.

Мельник Т. П.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

АНГЛІЗАЦІЯ МОВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: КОРИСТЬ ЧИ ШКОДА?

Мова є динамічною системою, що реагує на всі зміни суспільного життя та мовної свідомості її носіїв. Найбільш відкритими до будь-яких трансформацій є молоді люди – соціальна група віком від 14–16 до 30–35 років. Як правило, добір лексичних одиниць, якими вони послуговуються в процесі щоденного спілкування, є важливим показником для розуміння лінгвістичної ситуації загалом.

У наш час на мовні уподобання молоді впливають різні чинники: активізація євроінтеграційних процесів, глобалізація інформаційного простору, віртуалізація комунікативного середовища, зміна проросійського вектора мовно-культурного розвитку на тлі російсько-української війни. Як наслідок, у комунікації українського молодого покоління спостерігаємо, з одного боку, позитивну тенденцію до скорочення використання споріднених із російською мовою слів і висловів та розуміння української мови як етнічного коду, а з іншого боку – неконтрольоване, невідповідне нормам національної мови вживання англізмів в усіх сферах життя.

Вивчаючи англійський вплив на формування лексикону сучасної молоді, науковці часто зосереджують увагу лише на сленгових новотворах в усному мовленні, що, на нашу думку, досить однобічно розкриває проблему. Як слушно зауважує М. Баган, мовні уподобання молодих людей виявляються також у їхніх улюблених метафорах, евфемізмах, формах віртуального етикету, гуморі,

мережових іменах і таке інше. Такі комунікативно спрямовані одиниці підкреслюють особливий культурний досвід молодого покоління, слугують засобом його самоідентифікації [2, с. 14]. Тому вважаємо, що треба брати до уваги не лише усну, а й писемну форму мови.

Звичайно, аналізуючи усну комунікацію чи мову соціальних мереж, неможливо не помітити проникнення сленгових англійзмів у побутове мовлення молоді. Серед найбільш уживаних є:

іменники (*пруф* – доказ; *краш* – людина, яка подобається; *крінж* – те, що викликає сором; *мерч* – одяг і сувеніри з символікою популярних торговельних компаній; *аплікуха* – прикладна програма; *хайп* – галас, раптова популярність; *руммейт* – сусід по кімнаті чи квартирі; *фейл* – поразка; *флейм* – палка суперечка в інтернеті; *вайб* – емоційний стан, настрій);

дієслова (*рофлити* – сміятися до сліз; *конектитися* – з'єднуватися за допомогою комп'ютера, зустрічатися; *шеймити* – соромити; *агритися* – злитися; *стенити* – бути пристрасним прихильником; *тригерити* – викликати неприємні почуття, переживання; *чилити* – нічого не робити; *стрімити* – передавати дані (відео, звук) в реальному часі; *ворсити* – відправляти голосові повідомлення; *юзати* – користуватися).

Не стала винятком і сфера професійної комунікації, де фіксуємо все більше англійських лексем, хоча в українській мові можна знайти по кілька рівнозначників: *дедлайн* – реченець, кінцевий термін; *тимбілдинг* – (з)гуртування, злагодження; *лайфхак* – хитрик, лазівка, ярміз, хитрість; *фідбек* – відгук, зворотній зв'язок; *буккросинг* – книгообіг, книгообмін, книгорух; *інфлуенсер* – впливовець, впливач. Використання таких слів зумовлене передусім бажанням мовця продемонструвати загальну ерудованість, сучасність, але виправданими запозичення є в тому випадку, коли українські відповідники не можуть точно передати їхніх значень. На нашу думку,

бездумне та невмотивоване уведення англійських слів спотворює українську мову.

Недоречно перенасичувати англізмами й інтернет-простір, оскільки він є тією платформою, яка формує погляди молодих людей на суспільні процеси, впливає на відчуття національної ідентичності. Шукаючи інформацію, читаючи заголовки чи рекламні гасла в мережі Інтернет, натрапляємо на лексеми, які не властиві українській мові: «На Тернопільщині відкрили **коворкінг** для підприємців» – (англ. «co-working» – спільно працювати; укр. – відкритий простір, спільнопростір, співробітня); «Чи існує правовий захист від **харасменту**?» (англ. «harassment» – переслідування, домагання; укр. – приниження, цькування); «Тренінг з локального **фандрайзингу**» (англ. «fund» (кошти, фінанси) і «raise» (збирати, надходити); укр. – збір коштів, коштозбір); «Скеледром і **кілхаус**. Як тренуються бійці?» (англ. «kill» (вбивати) і «house» (будинок); укр. – стрільниця, критий полігон); «Як написати цікавий **лонгрід** в епоху коротких текстів» (англ. «long» (довгий) і «read» (читати); укр. – довгочит, довготекст); «Віртуальні картки для **медіабайнгу** за лічені хвилини» (англ. «media buying» – закупівля рекламних місць; укр. – медіакупівля, медіазакуп); «Найдешевший в Україні кросовер отримає **рестайлінг**» (англ. «restyling» – зміна стилю; укр. – перелицювання, оновлення) і таке інше.

Отже, надмірне, часто невинуватене використання англізмів в українській мові, особливо писемній її формі, витісняє питомо українську лексику, збіднює національну мову, ускладнює сприймання інформації. З іншого боку, пройшовши шлях фонетичного, лексичного та граматичного увідповіднення нормам національної мови, запозичення можуть стати джерелом синонімічного збагачення лексико-семантичної системи мови-

реципієнта та позитивно вплинути на поповнення активного словника її носіїв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баган М. П. Англізація сучасного українськомовного комунікативного простору: причини, основні вияви та наслідки. *Українська мова*. 2020. № 1 (73). С. 38–53.

2. Баган М. П. Мовлення сучасної української молоді в контексті національно-культурних тенденцій розвитку суспільства. *Мова та культура у просторі новітніх технологій: проблеми сучасної комунікації* : матеріали VI Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 23 березня 2023 р. Київ : Талком, 2023. С. 14–15.

3. Таран О. Англізація української мови в проекції на загальний жаргон. *Волинь філологічна: текст і контекст*. 2012. Вип. 14. С. 252–260.

4. Цар І. М. Українське повсякденне мовлення в міському молодіжному середовищі: структура і функціонування : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 (0.35). Київ, 2018. 251 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Tsar_Ivanna/

Гнатишин С. І.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

РОЗВИТОК БЛОГОСФЕРИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Проблемам блогосфери присвячені праці зарубіжних вчених: С. Карлос, Б. Гарінгтон (B. Harrington), П.-Й. Рау і В. Шнейдер та інші.

Дослідники підкреслюють значимість праць з питань інтернет-комунікації: П. Абджон, Д. Белл, Ж. Далез, Дж. Гелбрейт, У. Еко. М. Кастельс, Е. Кінг, Н. Кляйн, А. Корсані, М. Лаззарато, М. Маклюен, І. Масуда, А. Негрі, Х. Раффін, Р. Реддік, Е. Скотт, Г. Тардт, А. Турен, Б. Уільямс, М. Фуко, М. Хардт, Т. Хассей.

Звернемо увагу на теми дисертаційних досліджень у зарубіжних країнах: «Віртуальна мовна особистість у дискурсивному просторі воєнної блогосфери (на матеріалі німецької мови)», «Лінгвостилістичні і когнітивно-прагматичні характеристики дискурсу академічної блогосфери (на матеріалі англійської мови)», «Лінгвокультурологічні особливості корпоративного блогу як жанру інтернет-комунікації: на матеріалі англійської і російської мови», «Жанрова динаміка дискурсу блогосфери: соціолінгвістичний аспект», «Управлінська взаємодія в соціоінформаційній блогосфері». Ця проблема потребує більш поглибленої оцінки, але можна зробити попередній висновок про певне відставання і недооцінку вітчизняними вченими важливості теоретичного узагальнення проблем сучасної блогосфери, принаймні на рівні дисертацій.

Доцільно виокремити окремі аспекти досліджень, які проводять українські автори, використовуючи зарубіжний досвід Як приклад,

можна назвати дисертацію Є. Ю. Нікіфорової «Віртуальна мовна особистість у форумному просторі (на матеріалі англійської мови)». Авторка підкреслює, що в центрі комунікаційної моделі Інтернету перебуває людина і характеризує сучасні жанрові формати: «1) електронна пошта – миттєвий спосіб надсилання повідомлень за допомогою цифрових пристроїв, який майже повністю замінив традиційне листування; 2) дискусійні форуми – сайти, на яких відбувається публічний обмін повідомленнями між користувачами, що відкрито для перегляду всім охочим; 3) чати – форма оперативного спілкування двох і більше осіб, що є найбільш інтерактивною, оскільки забезпечує інтенсивний обмін повідомленнями; 4) месенджери (WhatsApp, Facebook Messenger, Viber, Telegram, Skype) – програми, які дозволяють обмінюватись миттєвими повідомленнями через Інтернет, що набуло найбільшої популярності з розвитком мобільних технологій; 5) веблог – веб-щоденник, в якому автор описує свої щоденні враження, життєві події тощо, а інші можуть коментувати ці нотатки; 6) відеоблог/влог – вид мережевого щоденника, в якому блогер ділиться враженнями за допомогою відео, яке найчастіше розміщує на каналі YouTube; 7) соціальні інтернет-мережі (Facebook, Instagram, Twitter) – сервіс мережі, які дозволяють користувачам створювати публічні або напівпублічні персональні сторінки у замкнутій системі, створювати список людей, з якими вони поділяють інтереси, та переглядати й коригувати список друзів; 8) коментарі інтернет-користувачів – написання коментарів до викладеного в мережі матеріалу, що особливо поширене в різновекторних сегментах віртуальної комунікації, тобто в онлайн-журналах та газетах, соціальних мережах, блогах, YouTube та ін». Зауважимо, що дисертантка в своїх публікаціях аналізує також такі проблеми як «флуд» (неправильна вимова англійського слова, що в перекладі означає «повінь», марнослов'я,

повідомлення в інтернет-форумах і чатах, яке не несе нової інформації та не стосується теми форуму, поширюється здебільшого з метою образити, або звернути на себе увагу); тролінг; комп'ютерний жаргон; комунікативні стратегії [2].

Цікавою в контексті соціальних комунікацій є тема дисертації, яку підготувала О. Ю. Малая «Реалізація мовленнєвих стратегій ввічливості у дискурсі німецькомовних інтернет-форумів». У дисертації розглядаються питання дискурсу і концептів; стратегії позитивної ввічливості, а також негативні аспекти в німецькомовних Інтернет-форумах: применшення уваги адресата, стратегія деперсоніфікації [1].

Розглянемо актуальні питання блогів і блогосфери на прикладі декількох країн. Українські автори як перспективне завдання розглядають предмет «Блогінг» у шкільних програмах майбутнього. Більше того, це явище розглядається в контексті «нового покоління Z». Дослідники доводять, що уперше англійське слово *blogosphere* жартома вжив Бред Грехем 10 вересня 1999 року, його фраза звучала так «Goodbye, cyberspace! Hello, blogiverse! Blogosphere? Blogmos?».

Врахувавши все вищесказане, розглянемо сутність головних понять, які мають безпосереднє відношення до теми нашого дослідження. Щодо поняття «блог» думки авторів здебільшого подібні. На думку фахівців з Великобританії, блог можна розглядати як веб-сайт, що містить особисті онлайн-роздуми, коментарі та часто посилання, відео та фотографії, надані автором. Блог – розглядається як частина онлайн-публікації, яка зазвичай відноситься до конкретної теми і складається з статей та особистих коментарів одного або декількох авторів (Merriam-Webster Dictionary). Інколи звертається увага на стиль розміщення інформації. Блог – це регулярно оновлюваний веб-сайт або веб-сторінка, зазвичай керована окремою особою або невеликою групою, написана в неофіційному або

розмовному стилі. Вони містять інформацію, що відноситься до певної теми. У деяких випадках блоги використовуються як щоденні щоденники про особисте життя людей, політичні погляди або навіть як соціальні коментарі. Як характерна риса блогів відзначається регулярність оновлення інформації, різноплановість спрямованості блогів: політика, музика, кіно, спорт. Зарубіжні автори звертають увагу на появи нового рівня віртуальної реальності, що одержала назву «блогосфера». Відзначена важливість блогосфери для спілкування. Одна з проблем з блогами полягає в тому, що багато людей, які читають і пишуть їх, насамперед спілкуються один з одним. Іноді здається, що блогосфера існує тільки для того, щоб впливати на себе, або що її вплив обмежений тим, що насправді є досить невеликим співтовариством. Блоги, схоже, обіцяють віртуальну демократію, в якій кожен може сказати все, що завгодно, і почути їх думку.

За словами дослідника Лоурі (2006), спільнота блогерів сама по собі не збільшує або не зменшує внутрішньої загрози для журналістики. Однак, оскільки блогери існують як конкуренти, вразливість стає помітною для аудиторії, а журналісти через це ще більше, ймовірно, видозмінюватимуть та переосмислюватимуть практичні процеси в журналістиці для захисту своїх інтересів. Журналісти, швидше за все, справлятимуться з цією загрозою, доєднавшись до внутрішньопрофесійного обговорення через з'їзди, професійні публікації та онлайн-форуми. Недавні дискусії щодо проблеми ведення блогу були плідними [3]. Як показує модель, ці дискусії представляють спробу журналістів «переставити суб'єктивні аспекти діагноз–висновок–лікування» – тобто перевизначити проблеми, аудиторію та цілі. Блогери сприймають себе як частину спільноти, яка ділиться цінностями, ритуалами та шукають спільну мову з професійною журналістикою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малая О. Ю. Реалізація мовленнєвих стратегій ввічливості у дискурсі німецькомовних інтернет-форумів : автореф. дис. ... канд. філологічних наук. Харків, 2008.
2. Нікіфорова Є. Ю. Віртуальна мовна особистість у форумному просторі (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філологічних наук. Київ, 2018.
3. Lowrey Wilson. Mapping the journalism–blogging relationship. *Journalism*, 7(4), 477-500. с. 479. 2006. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Mapping_the_Journalism-Blogging_Relationship.pdf

Пашко М. З.¹, Заяць І. В.²

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України¹;
Тернопільська ЗОШ І-ІІІ ст. № 23²*

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ МОЛОДІ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Диджиталізація все більше охоплює усі ланки суспільства. Цифрова реальність є невід’ємною частиною нашого життя, а освітній процес немислимий без упровадження новітніх цифрових технологій. Успіх навчання залежить від інформаційно-цифрової компетентності як педагогів, так і здобувачів освіти. Упровадження новітніх цифрових технологій в освітнє середовище відкриває унікальні можливості розробки й використання нових методів навчання та викладання. Сучасний освітянин має навчитися створювати та

використовувати мультимедійний та інтерактивний контент, щоб зацікавити цифрове молоде покоління [2, с. 61].

Використання цифрових технологій є пріоритетом у галузі освіти. Такі технології сприяють кращому засвоєнню знань та глибокому розумінню абстрактних понять завдяки таким властивостям, як мультимедійність, інтерактивність, адаптивність, диференціація тощо. За допомогою цифрових технологій педагог має можливість ширше застосовувати метод проєктів, метод дослідження тощо [1, с. 77]. Вони дозволяють зробити процес навчання цікавим, інтерактивним і доступним.

Тому зараз в Україні все більшої популярності набуває використання у професійній діяльності педагогічного працівника хмарних технологій, які мають ряд переваг перед традиційними формами роботи та засобами навчання, а саме доступність, безкоштовність, відсутність витрат на програмне забезпечення, технічну підтримку роботи програмного засобу, інтерактивність, групова спільна робота, можливість використання мобільних пристроїв, співпраця та взаємодія усіх учасників освітнього процесу, можливість доступу до навчальних матеріалів з будь-якого пристрою (планшет, смартфон) за наявності високошвидкісної мережі Інтернет. За допомогою сучасних вебсервісів педагоги можуть легко та швидко створювати різні ситуації та інтерактивні завдання для активної взаємодії з молоддю [2, с. 61].

Одним з найпопулярніших способів застосування цифрових технологій у викладанні мови є використання мобільних додатків і онлайн-платформ. Ці додатки та платформи можуть містити інтерактивні вправи, ігри, тести, аудіо- та відеоматеріали, які допомагають здобувачам освіти покращити свої навички володіння українською мовою. Наприклад, вони пропонують вправи на вимову, читання, письмо, з граматики та лексики.

Окрім мобільних додатків, існують також онлайн-ресурси, які можна використовувати у процесі вивчення української мови. Це вебсайти з інтерактивними вправами, електронні підручники, відеоролики, аудіозаписи та інше. Деякі з цих ресурсів навіть пропонують можливість спілкуватись з іншими учасниками навчального процесу в онлайн-режимі для удосконалення мовлення.

Також варто використовувати соціальні мережі та месенджери для спілкування і практикування української мови. Здобувачі освіти можуть приєднуватися до спільнот, обговорювати теми, читати тематичні дописи і т. д.

Розглянемо особливості використання цифрових технологій у процесі вивчення української мови серед яких:

1. Мобільні додатки та онлайн-платформи. Існує багато мобільних додатків та онлайн-платформ, спеціалізованих на вивченні української мови, зокрема мобільний додаток «Mova», який у зручному форматі пропонує виконання вправ та перегляд бібліотеки, поповнити лексичний запас та вивчити колоритні вирази допоможе додаток «Р.І.Д». Крім того, деякі додатки використовують штучний інтелект для персоналізації навчання та адаптації до потреб кожного користувача. Вони надають доступ до інтерактивних вправ, словників, граматичних правил та інших матеріалів. Деякі з них також мають можливість запису та оцінювання вимови, що допомагає поліпшити мовленнєві навички кожного учасника навчального процесу.

2. Відео та аудіоматеріали. Відео та аудіозаписи є цінним ресурсом для навчання української мови. Здобувачі освіти можуть переглядати відеоуроки, слухати аудіокниги, подкасти та музику українською мовою. Це дозволяє покращити розуміння мовлення, вимову та розширити словниковий запас кожного, хто вивчає мову. Варто звернути увагу на важливість використання електронних підручників, онлайн-ресурсів та відеоуроків з української мови. Це

дозволяє усім учасникам навчального процесу вчитися самостійно, переглядаючи відеоуроки, виконуючи вправи та отримуючи зворотний зв'язок від педагога. Відеоуроки повинні охоплювати різні теми, такі як граматики, лексика, українська література тощо і надавати можливість практикувати розуміння усного мовлення та вдосконалювати навички мовця.

3. Соціальні мережі та форуми. Учні чи студенти можуть приєднатися до спільнот, присвячених українській мові. На платформах соціальних мереж та форумах спілкуються з носіями мови, задають питання, обговорюють теми та отримують фідбек щодо свого мовлення, а також діляться матеріалами, читають новини або статті українською мовою. Усі учасники приєднуються до віртуальних груп та спільнот, обговорюють теми, читають текстові повідомлення та практикуються в мовленні в режимі реального часу.

4. Інтерактивні ігри та вправи є одним з найбільш ефективних способів використання цифрових технологій у вивченні української мови. Цифрові технології дозволяють створювати цікаві та взаємодіючі ігри та вправи для вивчення української мови, зокрема гейміфікована платформа ОсвіторіїLearn. Перевірити знання у нестандартний спосіб можливо на LearningApps.org. Kahoot! – надає багато інструментів для створення дидактичних вправ. До виконання завдань можна залучити необмежену кількість учасників, які в режимі онлайн можуть спостерігати за грою. Програму Canva варто використати для візуалізації матеріалу, зокрема створення презентацій, резюме, мапи думок і т. д.

Набуває популярності використання штучного інтелекту, що допомагає підібрати оптимальний рівень завдань для кожного учня чи студента. Це кросворди, ребуси, завдання мультिवибору чи різноманітного типу логічні завдання.

Крім того, цифрові технології допомагають здобувачам освіти поповнити свій словниковий запас та покращити розуміння української мови через використання інтерактивних словників та електронних підручників з перекладом різними мовами.

Отже, цифрові технології в освіті – це не лише короточасний тренд, а логічний етап розвитку суспільства. Українська мова і цифрові технології мають великий потенціал для взаємодії та використання у різних аспектах комунікації, навчання та розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваленко В. В., Мар'єнко М. В., Сухіх А. С. Використання цифрових технологій у процесі змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти: методичні рекомендації / за ред. М. В. Мар'єнко, А. С. Сухіх. Київ : ПТЗН НАПН України, 2021. 87 с.

2. Неділя Л. Web-сервіси в практиці діяльності вчителя нової української школи. *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи* : збірник тез доповідей учасників Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Київ, 12 березня 2019 р.) / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2019. С. 61–63.

Задорожна О. М.

*Тернопільський комунальний методичний
центр науково-освітніх інновацій та моніторингу*

МЕТОДИКА РОБОТИ З НАПИСАННЯ МОТИВАЦІЙНОГО ЛИСТА

Мотиваційний лист – це один з видів есе, висловлювання про власні пріоритети, цілі, мотивацію у житті або стосовно якоїсь конкретної ситуації (вступ до закладу освіти, прийом на роботу, кандидатура щодо участі у проєкті, конкурсний відбір під час розподілу грантів тощо). Ключова мета складання мотиваційного листа – привернути увагу читача до особистості автора та сформуванню перше позитивне враження про нього, висвітлити його досягнення, які стосуються обраної сфери діяльності. Мотиваційний лист при вступі до закладу вищої освіти є однією з новацій, впровадженою Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» від 18.12.2019. Практика подання мотиваційних листів при вступі є відносно новою для України, тож у вступників часто виникає питання про те, як саме треба писати мотиваційні листи, якою має бути їхня структура та зміст. Саме тому і в закладах загальної середньої освіти, і в закладах вищої освіти в рамках вступної кампанії слід провести заходи, присвячені розтлумаченню вимог приймальної комісії до мотиваційних листів абітурієнтів, пояснити критерії їхнього оцінювання, роль мотиваційного листа у процесі вступу до закладу вищої освіти. Як і у 2022 році, цього року мотиваційний лист набуває особливої ваги у ході вступної кампанії: адже у зв'язку з упровадженням національного мультипредметного тесту цей документ буде застосовано для рейтингування вступників на навчання

за кошти державного бюджету з однаковим конкурсним балом, а для вступу на навчання за кошти фізичних або юридичних осіб він може бути основою для рейтингування вступників. Зважаючи на відсутність у шкільній програмі з української мови тем, присвячених вивченню особливостей мотиваційного листа та його структури, потреби роз'яснення випускникам закладів загальної середньої освіти структури мотиваційного листа, стильових особливостей цього виду письмової роботи, рекомендації щодо методики написання мотиваційних листів вважаємо актуальними.

Оскільки мотиваційний лист – один із різновидів есе, то робота над його написанням має традиційну структуру для розвитку зв'язного мовлення та інтегрує три етапи: підготовчий, діяльнісний та редагування.

На підготовчому етапі слід пояснити абітурієнтам, що таке мотиваційний лист, окреслити джерела написання цього документа (освітня програма вибраної спеціальності, статистика працевлаштування випускників, особливості обраного закладу освіти), пояснити абітурієнтові специфіку рефлексії щодо наявних у нього досягнень, які прямо чи опосередковано стосуються обраного фаху, висвітлення особистих якостей, які сприятимуть навчанню за обраною освітньою програмою; опрацювати критерії оцінювання обраним для вступу закладом освіти мотиваційних листів абітурієнтів. Водночас підготовка мотиваційного листа вимагає детального дослідження вступником загального академічного середовища університету та різних освітніх програм шляхом дослідження сайту, власних спостережень чи спілкування зі студентами та випускниками обраного для вступу закладу освіти. Також підготовча робота до написання мотиваційного листа передбачає використання технологій критичного читання для опрацювання критеріїв оцінювання цього документа, а також для аналізу освітньої програми – у процесі виокремлення

ключових для вступника положень освітньої програми, які мотивували вибір майбутнього фаху.

Слід пам'ятати і про загальні тенденції написання мотиваційного листа: предметну і понятійну точність, дотримання норм сучасної літературної мови, логічність і послідовність викладу думок. Відповідно до критеріїв оцінювання закладу освіти формується структура мотиваційного листа. Слід пояснити абітурієнтам, що мотиваційний лист має ознаки як публіцистичного, так і офіційно-ділового стилю, адже у цьому виді інформаційного есе автор повідомляє інформацію про себе, окреслює причини вибору конкретного фаху, аналізує відповідність освітніх програм обраних (уподобаних) закладів освіти власним очікуванням та показує, які його особистісні якості будуть максимально розкриті та допоможуть у навчанні за обраною програмою. Цьому виду інформаційного есе властивий логічний стислий і чіткий виклад правдивої інформації. Ні в якому разі не слід прикрашати розповідь про себе, адже приймальна комісія може перевірити окремі аспекти діяльності абітурієнта, зазначені у мотиваційному листі. Водночас мотиваційний лист, як і всі документи, має реквізити: відомості про адресата та адресанта, формули офіційного звертання, заключна частина. Важливо, що цьогоріч абітурієнт може завантажувати свідчення своїх досягнень в обраній галузі (свідоцтва, сертифікати, копії нагородних документів, власних робіт, посилання на проєкти тощо).

Останнім етапом є редагування мотиваційного листа: абітурієнту слід проаналізувати мовне оформлення письмової роботи, окреслити роль ключових слів та способів зв'язку між компонентами тексту для побудови мотиваційного листа, узгодити зміст свого есе із вимогами до мотиваційних листів та критеріями їх оцінювання. Також слід звернути увагу вступників на потребу дотримання правил академічної доброчесності під час написання мотиваційного листа,

можна порекомендувати популярні безкоштовні онлайн-сервіси для перевірки письмових робіт на плагіат.

Отже, написання мотиваційного листа – процес, що вимагає від абітурієнта демонстрації низки компетентностей, а складності додає факт, що вступник повинен самостійно працювати над цим новим для нього документом, який репрезентує його навички зв'язного мовлення, розуміння тексту. Тож важливо провести ґрунтовну підготовчу роботу, щоб пояснити нюанси та допомогти абітурієнту виконати поставлені перед ним завдання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугаєвська Г. В. Функціональна грамотність студентів вищих закладів освіти як психолого-педагогічна проблема. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2012. № 22(257). Ч. VII. С. 73–79. 2.

2. Данилюк Д. Creative reading. Чому книжки потрібно читати повільно та як цього навчитися. URL: <https://bazilik.media/creative-reading-chomu-knyzhky-potribno-chytaty-povilno/>

3. Мірошнікова А. Як написати мотиваційний лист для вступу: покрокова інструкція. URL: <https://osvitoria.media/opinions/yak-napysaty-motyvatsijnyj-lyst-dlya-vstupu-pokroкова-instruktsiya/>

4. Шевченко О. Резюме, мотиваційний лист та співбесіда: як навчитися презентувати себе приймальній комісії. URL: <https://osvitoria.media/experience/rezyume-motyvatsijnyj-lyst-ta-spivbesida-yak-navchytysya-prezentuvaty-sebe-prijmalnij-komisiyi/>

Новіцька О. І., Мисик О. А.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

НАРОДНІ НАЗВИ ХВОРОБ У ГОВІРКАХ ПІДГАЄЧЧИНИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Народна лексика залишається важливим об'єктом дослідження в сучасній діалектології. За останні десятиріччя зібрано чималий фактичний матеріал, проведено аналіз багатьох пластів лексики українських говорів, однак значна частина словникового складу вивчена недостатньо. До недостатньо досліджених тематичних груп лексики належить лексика народної медицини як підсистеми медичної термінології.

Вивчення діалектної лексики допомагає з'ясувати питання, пов'язані з історією мови, виявити етапи її функціонування, адже «при всій очевидності змін у словниковому складі мови, лексична система зберігає такі архаїчні риси, які часто несуть більшу інформацію, ніж релікти інших структурних рівнів» [1, с. 3].

Окремі відомості, які стосуються народної медичної лексики, здавна знаходимо у працях етнографів і медиків, які писали про народну медицину взагалі, описували народні засоби лікування, водночас згадуючи народні назви хвороб. Серед них П. Чубинський, В. Шухевич, В. Гнатюк, С. Верхратський та ін. Лексика народної медицини уже була предметом дослідження мовознавців Я. Вакалюка, В. Баденкової, В. Мойсієнка, О. Вікторіної, О. Петрової А. Берестової, О. Миголинець, О. Стрижаківської та ін.

Вивчення медичної діалектної лексики допомагає з'ясувати питання, пов'язані з історією мови, виявити етапи її функціонування, адже «при всій очевидності змін у словниковому складі мови,

лексична система зберігає такі архаїчні риси, які часто несуть більшу інформацію, ніж релікти інших структурних рівнів». Народна медицина – одна з найстаріших галузей людського знання. Її початки сягають доісторичних часів.

Наше дослідження назв хвороб у говірках Підгаєччини ґрунтується на системі зазначених найменувань, яка функціонує у сучасному діалектному мовленні населення. Для дослідження обрано народні медичні назви хвороб, зібрані у говірках Підгаєччини. Наведемо для прикладу деякі з них.

Для загальної назви *хвороби* у підгаєцьких говірках вживаються назви: *хвороба*, *хороба*, *хворість*, *хорість*, *болечка*, *слабість*, *зар'аза*, *п'ошест*.

Лексеми *хвороба*, *хороба*, *хворість*, *хорість* є однокореневими і пов'язані з прикметником *хворий* 'який має яку-небудь хворобу, нездужає, нездоровий'. Слово *хвороба* 'недуга, захворювання', яке є літературною нормою української мови [СУМ, XI, с. 47], походить від праслов. **xvorъ/xorъ* [ЕСУМ, 6, с. 168].

Ареал назви продовжується у гуцульських, поліських та закарпатських говорах української мови.

Назву *болечка* у сучасній українській мові зафіксовано як 'невелика ранка на шкірі; виразка, опух, чиряк' [СУМ, I, с. 216]. В Етимологічному словнику української мови на позначення 'болячки, пухиря, пухлини' зазначено назву *б'ольфа*, що запозичена зі східнороманських мов [ЕСУМ, I, с. 227].

Лексема *бол'ячка* 'хвороба, хворість' відома у буковинських, західнополіських, гуцульських, закарпатських та лемківських говірках української мови.

Назва *зар'аза* у сучасному словнику української мови засвідчена як 'епідемічна хвороба, епідемія' [СУМ, III, с. 287]. За етимологічними дослідженнями слово виникло лексико-семантичним

шляхом на базі *зараза* 'вбивство, погибель', яке своєю чергою є безафіксним похідним від *заразити* 'убити'. Лексема простежується у буковинських, поліських, степових, Івано-Франківщини говірках.

Номінація *п'ошест'* 'масове заразне захворювання' в сучасній українській літературній мові закріпилась як нормативна [СУМ, VII, с. 481]. Лексема *пошесть* спільнослов'янського походження (<**pošьstь*>), пов'язана з дієприкметником **po-šed-lь*, похідним від **šьdль* 'ішов' (ЕСУМ, IV, с. 548). Цю назву відзначено в говірках Прикарпаття, Буковини, Полісся.

В українській діалектології лексику народної медицини більшою чи меншою мірою досліджено лише в окремих регіонах. Найбільш повно народні назви хвороб вивчено в говорах Буковини, Івано-Франківської, Миколаївської, Кіровоградської областей та Полісся. Певні напрацювання в ділянці вивчення народної медичної лексики є також у закарпатських та слобожанських говірках. Що стосується інших регіонів, то вони ще чекають на всебічні системні дослідження діалектної лексики народної медицини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриценко П. Ю. Передмова. Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці : Рута, 2005. С. 3–4.
2. АУМ – Атлас української мови : в 3 т. Київ : Наук. думка, 1984–2001.
3. ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : в 7 т. / уклад. Р. В. Болдирев та ін. ; редкол. О. С. Мельничук та ін. Київ : Наук. думка. Т. I–VI. 1982–2012.
4. СУМ – Словник української мови : в 11 т. Київ : Наук. думка. Т. I. –XI. 1970–1980.

Сілевич Л. І.

*Івано-Франківський національний
медичний університет*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ: ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО ОБГОВОРЕННЯ

Проблеми формування комунікативної компетентності студентів вищих закладів освіти постійно перебувають у дослідницькому полі науково-педагогічних працівників. Науковці обговорюють специфіку формування професійних комунікативних знань і умінь, аналізують основні компоненти навчального процесу в цій царині та пропонують шляхи покращення комунікаційних навичок під час професійної підготовки студентів. Нині існує значна кількість визначень поняття «комунікативна компетентність», які, однак, не містять суттєвих різночитань. Тож вслід за твердженням О. Корніяки відзначимо, що комунікативна компетентність «є визначальною складовою професійної компетентності і засобом розв'язання зумовлених фахом завдань», «інструментом професійної діяльності й фахового зростання» особи [4, с. 66].

Особливу увагу звернемо на праці науковців, які беруть активну участь у вивченні й аналізі фахових підходів і методів, моделей і засобів щодо формування комунікативної компетентності майбутніх працівників медичної галузі. Ця важлива тематика актуалізована нині в науково-педагогічному середовищі й доволі активно обговорюється на наукових, науково-теоретичних, науково-практичних форумах, а також розглядається в низці досліджень – монографій, наукових статей і розвідок, дисертацій тощо. Загалом, висловлені в працях науковців новочасні погляди на специфіку формування

комунікативної компетентності в студентів-медиків не тільки зумовлюють оновлення навчального процесу, а й сприяють творенню оптимальної освітньої моделі для досягнення педагогічних цілей.

Передовсім відзначимо праці, у яких створено теоретико-методологічний дискурс окресленої проблеми, визначено закономірності та принципи навчального процесу, обговорено її термінологічну базу. Своїми міркуваннями щодо зазначеної тематики обмінювалися науковці низки медичних університетів, які здобули немалий досвід щодо вироблення комунікативної компетентності студентів-медиків. Скажімо, науковці Р. Назарян, Т. Хмиз, В. Кузина докладно схарактеризували основні наукові підходи (системний, компетентнісний, комунікативний, діяльнісний, гуманістичний, особистісно орієнтований) задля досягнення очікуваних результатів навчального процесу, наголосивши на важливості «взаємозалежності завдань, змісту, методів і форм навчання» [6, с. 293].

Важливим напрямом цього тематичного кейсу є вивчення досвіду закордонних колег. Про це, наприклад, вели мову Н. Галіяш, Н. Бількевич та Н. Петренко, заторкуючи питання навчального циклу комунікативної компетентності. Науковці зазначили, що «медична комунікація» займає важливе місце в навчальних програмах закордонних вишів [2, с. 68–69]. Вони також примітили певну тенденцію в змісті низки наявних підручників щодо вказаної проблематики, де переважно приділено увагу питанням «термінології, лінгвістичним, психологічним чи деонтологічним аспектам» [2, с. 69]. Прикметно, що автори статті схарактеризували особливості розробленого й запровадженого ними в Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського циклу занять під назвою «Комунікативні навички в медицині», докладно пояснивши методику й алгоритми проведення занять цього

навчального комплексу, що дозволило читачам зрозуміти важливість запропонованих ними новацій.

Низка праць науковців присвячена з'ясуванню ролі комунікативної компетентності у творенні професійного портрета фахівців медичної сфери. Т. Веприк наголосила, наприклад, що комунікативна компетентність є «інтегрально значущою якістю майбутнього лікаря» [1]. Таку ж думку висловили О. Сікорська та К. Орду, наголошуючи, що комунікативна вправність лікаря, формувати яку необхідно починати під час вищих студій, є важливим компонентом творення образу сучасного лікаря [7]. Науковці відзначали, що цій проблемі присвячено небагато праць, тож акцентували перспективність досліджень власне за цим проблемно-тематичним напрямом.

Серед тематично багатопланових праць вчених виокремимо ті матеріали, що стосуються вивчення специфіки комунікативних практик лікарів з пацієнтами. Такі публікації дозволяють викладачам визначити певні проблемно-тематичні вузли й присвятити їм більш докладної уваги під час навчального процесу, зокрема пояснення матеріалу, а відтак і перевірки його засвоєння та застосування в навчальних обставинах. Н. Кушнерьова наголошує на важливості «ефективності взаємодії в діаді медичний працівник – пацієнт кардіологічного профілю» [5, с. 93]. На її думку, впровадження в навчальний процес обдуманого, науково обґрунтованої моделі сприятиме виробленню якісних комунікативних навичок і умінь майбутніх лікарів. Відзначимо також дослідницьку працю В. Дроненка, який працював над розробкою і запровадженням у дію тренінгів, покликаних сприяти підвищенню комунікативних можливостей студентів-медиків, а відтак – діагностуванню їхнього комунікативного рівня після пройдених занять. Автор визначив «собі за мету виявити рівень комунікативної компетентності майбутніх

лікарів і розробити дидактичні засоби розвитку цієї важливої для успішної кар'єри в медицині якості» [3, с. 42]. Цей напрям досліджень також видається нам перспективним і вартісним з огляду на переслідувану мету.

Формат доповіді не дозволяє здійснити комплексний метааналіз наукового дискурсу щодо порушеної та обговорюваної проблематики в межах поняття «комунікативна компетентність», а також основних педагогічних практик щодо вироблення базових комунікативних умінь майбутніх працівників медичної сфери. Наведений розгляд основних змістових напрямів наукового дискурсу низки досвідчених науково-педагогічних працівників дозволив не тільки окреслити коло найбільш обговорюваних проблем, а й виокремити найзапотребованіші теми, що сприяють якісному формуванню комунікативних навичок, умінь і знань студентів-медиків. При цьому відзначимо, що цей науковий дискурс і надалі слугуватиме потужним фаховим орієнтиром для викладачів, які активно працюють над формуванням комунікативної компетенції студентів-медиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веприк Т. Комунікативна компетентність – інтегрально значуща якість майбутнього лікаря. *Витоки педагогічної майстерності*. 2017. Вип. 19. С. 67–72.
2. Галіяш Н. Б. Формування комунікативної компетентності як фундаментальної складової професії лікаря / Н. Б. Галіяш, Н. А. Бількевич, Н. В. Петренко. *Медична освіта*. 2019. № 2. С. 67–74.
3. Дроненко В. Г. Дослідження комунікативної компетентності майбутніх лікарів. *Медична освіта*. 2018. № 4. С. 41–47.

4. Корніяка О. М. Розвиток характеристик комунікативної компетентності педагогів і психологів у період їх вторинної професіоналізації. *Проблеми освіти*. 2012. Вип. 70, ч. I. С. 66–73.

5. Кушнерьова А. Особливості комунікативної компетентності лікаря-кардіолога з пацієнтом. *Вісник Національного університету оборони України*. 2021. Вип. 2 (60). С. 89–95.

6. Назарян Р. С. Теоретичні засади процесу формування комунікативної компетентності студентів-медиків / Назарян Р. С., Хмиз Т. Г., Кузина В. В. *Актуальні проблеми сучасної медицини*. Харків, 2017. Т. 17, вип. 4 (2). С. 290–298.

7. Сікорська О., Орду К. Комунікативна компетентність як показник професійного іміджу сучасного лікаря. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Т. 1, вип. 43. С. 207–212.

Пришляк А. М., Яворська С. І.,

Мартинчук О. М., Кіт І. В.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ НА ПОЧАТКОВИХ КУРСАХ

Професія лікаря – одна з найдревніших і шанованих на землі. Вона є вираженням властивої людині потреби надавати допомогу тим, хто страждає. Лікарі усіх спеціальностей повинні володіти високим рівнем професійної компетентності, яка здобувалася ними під час навчання. Міжнародна комісія Ради Європи розглядає компетентність як базові фундаментальні шляхи навчання, основні кваліфікації, крос-

навчальні уміння або навички та включає комунікативну компетентність до ряду ключових компетентностей, рекомендованих до оволодіння майбутніми фахівцями [3, с. 13–14].

Компоненти комунікативної компетентності починають формуватися у майбутніх лікарів, починаючи з першого курсу навчання. «Лікувати треба словом, травами і ножем», – вважали стародавні цілителі. Здатність ефективно та адекватно використовувати мову для досягнення комунікативних цілей у різних контекстах є основою в діяльності фахівця медичної професії, завдання якої допомагати людям, і вона повинна виділятися в окрему мету у процесі навчання. Це поняття включає в себе розуміння мовних засобів, навичок їх використання, здатність до спілкування, емоційного та соціального інтелекту, уміння структурувати та виражати свої думки, розуміння культурних та соціальних нюансів мови, а також здатність адаптувати свою мову до специфіки аудиторії [1]. Однак, далеко не всі здобувачі усвідомлюють роль комунікативних навичок, зосереджуючись на опануванні фахових знань, а комунікативна компетентність є необхідною умовою ефективного виконання лікарем свого професійного обов'язку [2, с. 87].

Загальновідомим є факт підвищення навчальних навантажень студентів перших курсів медичних ЗВО. На кафедрі анатомії людини майбутні медики зустрічаються з особливо значним за обсягом і новизною матеріалом. Ущільнення навчальних годин, лавина незнайомих латинських термінів і складних тем, які вимагають багато часу для «зубріння», ведуть до розгубленості і невротизації студентів. І в цей момент роль викладача – направити студента в русло вербального міжособистісного спілкування під час практичних навичок, читання лекцій як в аудиторіях, так і при використанні віртуальних комп'ютерних платформ. Намагаючись полегшити і

оптимізувати процес засвоєння студентами предмету, на кафедрі анатомії людини використовують, крім традиційних методів сучасного педагогічного процесу, різні нетрадиційні. Форми навчання ґрунтуються на взаємопереплетенні різних описаних у психологічній літературі способів людського спілкування – «трансакцій» (Е. Берн) – проведення часу, гри, діяльності, які б формували змістові емоційні і когнітивні аспекти особистості, а також і знаходженні нових ресурсів.

Існує багато різних комунікативних завдань, які можна використовувати як додатковий критерій оцінювання знань з навчальної дисципліни. На заняттях з анатомії людини можливо застосовувати рольову гру, у якій студентам пропонується придумати та зіграти різні ролі в різних ситуаціях (наприклад, промовця на конференції, викладача, лікаря тощо). Це дозволяє перевірити здатність студента до адаптації мови до конкретної ситуації та аудиторії. Також ми використовуємо міжособистісні обговорення для кращого логічного засвоєння певної теми. Виконання таких завдань допомагає перевірити здатність студента до аргументації, переконання та вільного висловлення своїх думок. Іншим комунікативним завданням може бути підготовка презентації. Здобувачам пропонується підготувати та провести презентацію на певну тему. Підготовка презентації та виступ дозволяють перевірити здатність студента до структурування своїх думок та вміння передати їх іншим людям. Дуже важливою в навчальному процесі та у професійній діяльності є здатність та навички до співпраці, до спільної діяльності. Для виконання такого комунікативного завдання студентам пропонується працювати в групах над певним проектом або завданням, що дає можливість перевірити їхню здатність до співпраці та вирішення конфліктів у команді. Ці завдання можна модифікувати та адаптувати до конкретних потреб оцінювання знань та комунікативних навичок майбутніх лікарів. Ми оцінюємо зміст за

якістю та глибиною думок, ідей та аргументації, вмінням структурувати та логічно поєднувати свої думки. При цьому слід брати до уваги рівень володіння мовленнєвими нормами, латинською термінологією, правильність вживання граматичних конструкцій та лексичний запас. Взаємодія і співпраця з колегами в групах та викладачами дозволяють досягнути мети спілкування та успішного виконання завдання. Цьому сприяють особистісні особливості мовлення студента, зокрема, використання різних стилів та тонів мовлення, вміння вести діалог, контролювати інтонацію та голосову експресію. Ці критерії можуть бути використані окремо або комбіновані для більш повного оцінювання комунікативної компетенції в процесі засвоєння знань здобувачами.

Комунікативна компетентність здобувачів вищої медичної освіти в сучасних умовах залежить від особистісних якостей учасників навчального процесу, а також і від тих змін, що відбуваються в суспільстві та включає знання, уміння і навички та досвід міжособистісного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуменна І. Р. Комунікативна компетентність як одна із складових професійної культури майбутніх лікарів. *Науковий вісник Ужгородського нац. університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2020. Вип. 29. С. 42–45.

2. Кінаш І. О. Формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів на етапі професійної підготовки. *Медична освіта*. 2020. № 3. С. 84–88.

3. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. *Стратегія реформування освіти в Україні*. Київ : «К.І.С.», 2003. С. 13–39.

Драч І. Д.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У 2017 році в Тернопільському медичному університеті було запроваджено дисципліну «Академічне письмо». ТНМУ став одним із десяти і єдиним медичним закладом вищої освіти серед учасників американського Проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні. Робоча програма дисципліни розроблялася відповідно до Методичних рекомендацій та програми курсу «Основи академічного письма», Н. Шліхта, 2016 р. Одним із завдань курсу викладачі поставили формування академічної культури, академічної грамотності, практичних навичок усної і писемної мови у здобувачів, необхідних для успішного навчання та майбутньої професійної наукової діяльності. Серед тем практичних занять, затверджених у робочій програмі, була тема «Написання мотиваційного листа» (далі – МЛ). У цей і в наступні роки МЛ не був обов'язковим документом для вступу на навчання і сприймався студентами лише як один із видів тренувальних вправ; багатьма викладачами – певним екзотом, проте у 2022 та 2023 роках МЛ є обов'язковим документом для вступу і, в багатьох випадках, єдиним конкурсним показником, на основі якого можна вступити на бажану спеціальність.

Тож сьогодні МЛ можна вважати першою, але критично важливою спробою презентувати себе академічному середовищу, адже комісії з оцінки МЛ під час прийому на навчання переважно складаються з найбільш авторитетних викладачів ЗВО певної галузі і включають також науковців з педагогічною, філологічною, психологічною освітою.

Порядок прийому визначає, що МЛ — це викладені вступником доволіно у письмовій формі інформація про його особисту зацікавленість у вступі на певну освітню програму й відповідні очікування, досягнення в навчанні та інших видах діяльності, власні сильні і слабкі сторони; однак це визначення є доволі неконкретним, і ЗВО повинні публікувати власні вимоги до цього документа. На основі досвіду вивчення дисципліни «Академічне письмо» студентами ТНМУ попередніх років, затверджені вченою радою ТНМУ вимоги до МЛ поділяються на структурні, змістові та формальні.

Так, структурно в МЛ повинні бути вступ, основна частина, висновки. У вступі вказуються адресат, адресант, назва документа із зазначенням спеціальності та освітньої програми, на яку подано заяву.

Змістові вимоги до мотиваційного листа є «відкритими»: основну частину абітурієнт впорядковує відповідно до власного бачення, однак вона повинна містити пояснення причин, через які вступник вважає себе найкращим кандидатом для вступу на відповідну освітню програму. Зокрема, подається інформація про: мотиви вступу до Університету на вказану в заяві освітню програму; кар'єрні прагнення, на основі яких обрана саме ця спеціальність/освітня програма; особисті здобутки; навички, знання, особистісні якості, які можуть допомогти досягти успіху в обраній професії, та яким чином обрана освітня програма допоможе розвинути власні якості.

Формальні вимоги до мотиваційного листа: МЛ повинен бути написаний українською літературною мовою з дотриманням норм культури мови; текст не може прямо суперечити Конституції України; є результатом особистої творчої праці абітурієнта; повинен відповідати визначенню, наведеному у Правилах прийому; загальний обсяг тексту – від однієї до двох друкованих сторінок за умови

використання 14 кеглю, інтервал 1,5 (28–30 рядків на сторінці або ж загалом у межах 1800-2000 знаків з пробілами на сторінці).

Подаючи МЛ, багато вступників фактично також вперше усвідомлюють важливість поняття академічної доброчесності, адже МЛ абітурієнтів, які опинилися на межі рекомендації до зарахування, комісія перевіряє на плагіат. Водночас, комісія не має змоги оперативно переконатися, що вступник справді має усі здобутки, про які написав у тексті, тому формальне підтвердження викладеного (надані копії сертифікатів, грамот, нагород тощо) також вважаються частиною МЛ.

Мережа сьогодні переповнена зразками готових МЛ та пропозиціями підготувати його замість вступника, але дотримання простих рекомендацій і невеликі зусилля обов'язково допоможуть вирізнитися і досягти успіху. На основі практичного досвіду викладання «Академічного письма» та роботи у приймальній комісії можна сформулювати декілька порад щодо написання МЛ:

1. МЛ – шанс показати власні здібності, готовність здобувати освіту, вміння письмово висловлюватись.

2. Перед написанням МЛ варто провести відверту критичну самооцінку, подумати над своїми цілями та інтересами. Бути собою – це надзвичайно важливо.

3. Краще, якщо у МЛ буде відчутне зацікавлення саме цим ЗВО та освітньою програмою, варто намагатись дотриматись вимог, які опублікувала приймальна комісія. Не потрібно викладати в МЛ всю автобіографію, дублювати інформацію, яка вже є у заяві на навчання (наприклад, про отримані оцінки, пільги тощо), скаржитись чи виправдовуватись.

4. Не потрібно перебільшувати, описуючи свій досвід. Правдиво описані невеличкі навички чи досвід будуть не менш цінними. Відчувши неправду раз, комісія буде ставити під сумнів все інше,

написане в тексті. Набагато легше бути оптимістичним та переконливим, коли розповідаєте про свої справжні заслуги.

5. Надмірно відредаговані тексти звучать штучно. Краще уникати великої кількості афоризмів, цитат, уживати надто академічні і книжні слова. Комісія більш зацікавлена в тому, що нового може сказати конкретний вступник, аніж в чиїхось відомих фразах. МЛ має бути легким для читання.

6. Перед надсиланням своєї роботи варто перечитати самому, послухати відгук від інших людей.

7. Втомити читача – це найгірше, що можна зробити під час написання МЛ.

У сучасних умовах мотиваційний лист є важливою формою спілкування вступника й академічної спільноти. Можна стверджувати, що формування відповідних навичок для його підготовки повинні стати обов'язковими у старших класах середньої школи, бакалаврських та магістерських освітніх програмах ЗВО.

Олійник Н. Я.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ
МОВИ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ІІІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО РІВНЯ
ВИЩОЇ ОСВІТИ В МЕДИЧНОМУ ЗАКЛАДІ**

Процес модернізації вищої освіти в Україні, постійне удосконалення освітніх програм та їх інтеграція в європейський освітній простір сприяють переосмисленню концептуальних питань

підготовки здобувачів вищої освіти в закладах вищої освіти (ЗВО). Одним із важливих завдань розвитку вищої освіти є створення такого освітнього академічного середовища у ЗВО, яке б забезпечувало підготовку компетентного фахівця, готового до професійної діяльності, подальшого наукового зростання, конкурентоздатного на сучасному ринку праці.

На часі створення такої системи організації навчальної і науково-дослідної роботи у вищому навчальному закладі, при якій формуватиметься високий рівень академічної культури, а всі учасники освітнього процесу дотримуватимуться у своїй діяльності академічної доброчесності. Саме про це йдеться в Законі України «Про вищу освіту»: заклади вищої освіти повинні забезпечити «дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, в тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату» [1]. Це є одним із надважливих завдань національної освітньої політики і запорукою успішного функціонування сучасного рейтингового закладу вищої освіти.

Саме на формування якісного освітнього середовища з високою академічною культурою спрямована навчальна дисципліна «Культура української академічної мови», яка була запроваджена як обов'язкова для опанування здобувачами III освітньо-наукового рівня вищої освіти в Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України у 2022 році.

Зосередимо нашу увагу на тому, що слова «мова» і «культура» перебувають у одній поняттєвій площині і як духовні цінності народу органічно пов'язані між собою. Мова – це культурне надбання народу, один із найважливіших показників цивілізованості суспільства, тому дбаючи про її збереження і розвиток, ми зберігаємо і примножуємо національну культуру.

Культура мови – це насамперед «вміння правильно говорити і писати, добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети і обставин спілкування» [2, с. 8]. Процес опанування мови та її культури пов'язаний зі здобуттям та розвитком навичок правильно розмовляти й писати, вмінням точно формулювати та висловлювати свою думку, активно використовувати мовні знання у спілкуванні та грамотно застосовувати їх [4].

Культура української академічної мови насамперед вчить писати наукові тексти, правильно спілкуватися в академічному середовищі, визначає оптимальність вибору тих чи інших мовних одиниць залежно від мети і ситуації мовлення, дотримуватись академічної культури.

Навчальна дисципліна «Культура української академічної мови» забезпечує розуміння академічної доброчесності як основи університетської культури, сприяє засвоєнню аспірантами знань лексичного і стилістичного багатства мови, правил професійної комунікації, розгляду складних випадків функціонування і нормування медичної професійної мови, вивчає особливості мовного інтерпрофесійного й інтрапрофесійного спілкування. Опанування цих знань і навичок надзвичайно важливе для здобувачів медичних спеціальностей, адже вони використовують слово як «знаряддя праці, носій інформації, професійну вербальну зброю та засіб духовного впливу» [3, с. 10].

Вивчення курсу здійснюється впродовж першого і другого семестрів першого року навчання в аспірантурі. За навчальним планом формами навчальних занять є лекційні і семінарські заняття, самостійна робота аспірантів, консультації.

Тематика, що розглядається упродовж вивчення даної навчальної дисципліни, досить різноманітна і мультидисциплінарна,

адже об'єднує питання з філософії, педагогіки, риторики, логіки, культури, мовознавства, історії та ін.

При вивченні дисципліни застосовуються сучасні технології й інтерактивні методи навчання (захист проєктів, мозковий штурм, кейс метод, mind map, публічний виступ, портфоліо тощо). За джерелами знань використовують такі методи навчання: словесні (розповідь, пояснення, інструктаж); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (практична робота, вирішення задач, ділова гра). За характером логіки пізнання використовуються аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний методи; за рівнем самостійної розумової діяльності – проблемний, частково-пошуковий, дослідницький методи.

У процесі навчання на практиці реалізуються основні моральні принципи, характерні для академічної спільноти: доброчесності, чесності та порядності, справедливості та об'єктивності, компетентності й професіоналізму, взаємної поваги, партнерства і взаємодопомоги, академічної свободи тощо. Особлива увага звертається на підготовку здобувачів в умовах викликів сьогодення: Covid, військова агресія тощо.

Вважаємо, що навчальна дисципліна «Культура української академічної мови» є важливим елементом підготовки здобувачів III освітньо-наукового рівня вищої освіти, адже досконале володіння культурою української мови є основою формування мовно-мовленнєвої і культурологічної компетентностей, оскільки саме досконале використання засобів мови і мовлення, уміння правильно, ясно і чітко висловлювати свої думки, використовувати елементи ораторського мистецтва, володіння аудиторією, повною мірою виявляє особисті, професійні і наукові обдарування здобувача, сприяє його успішному становленню, самовираженню, професійному розвитку і кар'єрному зростанню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Культура української мови : довідник / С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Левенець та ін. ; за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. 304 с.
2. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Уздєнова Ю. М. Культура мовлення публічного управлінця. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1099>.

Зевако В. І.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ПРО ЕТИМОЛОГІЮ ДЕЯКИХ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ТЕРМІНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Систематичне опрацювання й засвоєння медичної термінології в курсі української мови (за професійним спрямуванням) відбувається в різних аспектах (орфоепічні особливості; слововживання й морфолого-синтаксичне функціонування, стилістична своєрідність термінолексем на синхронічному рівні) і формах (письмові й усні вправи, діалоги, співбесіди, презентації, тексти).

Для розуміння й використання спеціальних термінів, з-посеред іншого, використовуємо найпростіший етимологічний аналіз. Певну

інформацію про походження медичної термінології студенти отримують з курсу латинської мови, проте й на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) ми завжди приділяємо увагу цьому аспектові. Навчальні завдання під час вивчення медичної, зокрема медико-фармацевтичної термінології, формулюємо таким чином, щоб вони охоплювали різні особливості лексико-семантичного матеріалу: способи нормативної сполучуваності, добір синонімічних (власне українських або ж запозичених) термінологічних відповідників, парадигматичні можливості омонімів і паронімів тощо. Опрацьовуючи спеціально дібрані тести або ж уривки з наукових статей, пропонуємо майбутнім фармацевтам також завдання, що стосуються етимології тих чи інших термінів їхнього фаху. Ось деякі з них.

Яким словам із тексту відповідає етимологія?

Від гот. *lēkeis*, свн. *lāchenen* «замовляти хворобу», з двн. *lāchenære* «чарівник, знахар, який замовляє хворобу», гр. *λέγω* «збираю; рахую; говорю», лат. *lego* «збираю, читаю, виголошую» (лікар); від гр. *φάρμακον* «лікарські засоби», що з лат. *pharma* «ліки», *λόγος* «вчення» (фармакологія); від гр. *φάρμακον* «лікарські засоби», *θεραπεία* «лікування» (фармакотерапія); від гр. *ἀποθήκη* «комора»; від лат. *pro* «перед», *viso* «бачу» (провізор); від лат. *retardatio* «сповільнення, запізнення»; від лат. назви невеличкого плаского алмазу *tabula* «дошка» (таблетка); від лат. *linire* «втирати» (лінімент); від лат. *vita* «життя» і *amin* «речовина», необхідна для життя, автор терміна польський учений К. Функ (вітамін); від гр. *γλυκύς* «солодкий» (глюкоза).

Використовуючи дані з довідки, з'ясуйте етимологію термінів. Доберіть, де це можливо, українські відповідники.

Токсикологія, сорбент, вазелін, камфора, вітамін, фармацевт, помада, фермент.

Довідка. Лат *fermentum* «бродіння; дріжджі, закваска»; лат. *vita* «життя», *atin* «речовина»; від нім. *Wasser* «вода», гр. *elaion* «олія»»; гр. *τοξικός* «отрута», гр. *λογος* «наука»; гр. *φαρμαγευτής* «чарівник; творець ліків»; лат. *kamphora* «смола»; лат. *sorbens (-ntis)* «той, що поглинає, вбирає»; з італ. *romáta*, утвореного від *róto* «яблуко, яблуна» (первісно для виготовлення цієї лікарської мазі використовували жир і яблука).

Яким термінам відповідають визначення? Скористайтеся підказками в дужках.

Медичний заклад, де виготовляють і продають ліки (гр. *ἀποθήκη* «комора, склад»); біла або прозора воскоподібна легкозаймиста тверда речовина з сильним ароматом (від лат. *kamphora* «смола»); наука, що вивчає проблеми створення, безпеки, дослідження, зберігання, виготовлення, відпуску та маркетингу лікарських засобів; пошуку природних джерел лікарських субстанцій (гр. *φάρμακον* «лікарські засоби», що з лат. *pharma* «ліки»); мазеподібна речовина, суміш мінеральної олії й твердих парафінів, використовується у медицині, ветеринарії, косметології (від перших складів нім. *Wasser* «вода», гр. *elaion* «олія оливи» з додаванням суфікса *-ine-*).

Сконструйте терміни, поясніть їхнє значення, доберіть, де це можливо, синоніми.

Від лат. *pro* «перед», *viso* «бачу» (*провізор*); від лат. *vita* «життя» і *atin* «речовина» (*вітамін*); від гр. *τοξικός* «отрута» і гр. *λογος* «наука» (*токсикологія*); гр. *φάρμακον* «лікарські засоби» і *λογος* «наука» (*фармакологія*).

Утворіть медичні терміни, що містять такі запозичені елементи. Доберіть українські синоніми або пояснення.

Лат. *validus* «сильний, міцний»; лат. *habilitatis* «умілий, спроможний»; гр. *καρδία*, споріднене з лат. *cor, cordis* «серце»; гр.

θεραπεία «лікування»; гр. *ἄνθρωπος* «людина»; гр. *φάρμακον* «лікарські засоби»; лат. *roіeo* «роблю».

Серед наведених лексем доберіть етимологічно споріднені, поясніть значення.

Фармакотерапія, ятрогенія, діагноз, помада, фармацевт, діагностика, орфографія, фармакологія, анестезія, гносеологія (щодо гносеологічної функції мови), хірургія, орфоенія, лексикологія, помідор.

Під час практичних занять ми акцентуємо увагу студентів на відомостях про походження окремих медико-фармацевтичних термінів. Така інформація сприятиме їхньому осмисленому засвоєнню і вживанню, спонукатиме до пошуку першоджерел, розвиватиме системні зв'язки, а тому на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) важливо формувати основи етимологічних знань.

Юкало В. Я.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Працюю над формуванням мовної компетенції у майбутнього лікаря з 1994 р. Завжди був переконаний, що лікар має володіти культурою мови: тобто вміти добирати мовностилістичні засоби і прийоми відповідно до умов і цілей спілкування. Саме це є тим стрижнем, на який нанизуються професійні знання та вміння спеціаліста.

Лікареві, як і будь-якому спеціалістові, потрібно: – володіти культурою конструктивного діалогу та полілогу; – вміти сприймати, відтворювати готові та створювати наукові фахові тексти; – володіти прийомами підготовки і виголошення публічного виступу; – вміти складати і сприймати (читати) різноманітні документи (у тому числі професійні); – вміти застосовувати фахову українську термінологію у різноманітних комунікативних процесах; – вміти користуватися загальномовними та спеціальними словниками; – і головне – володіти культурою професійної мови, вміти добирати мовностилістичні засоби і прийоми відповідно до умов і цілей спілкування, оцінюючи і розрізняючи одиниці мови з різною конотацією (варіанти і форми слів, стилістичні синоніми, нормативні та ненормативні стереотипні мовні одиниці).

Предметом вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є професійна медична мова (і мовні стереотипи – етикетні формули, мовні кліше, терміни і професіоналізми – як головний компонент цієї мови). Тому значної уваги під час вивчення всіх тем треба приділяти формуванню у студента культури терміновживання, засвоєнню мовних стереотипів комунікацій лікаря, виправленню типових помилок у застосуванні цих стереотипів. Засвоювати стереотипні формули обов'язково треба водночас із вивченням жанрів фахової мови. Тільки вивчення лексики і фразеології, окремих (ізольованих) стереотипів не принесе багато користі розвитку мови вихованців, так само не буде ефективним лише засвоєння жанрових форм (на макрорівні).

Вивчення мовних стереотипів та всього практичного курсу української мови треба проводити в діяльнісному режимі. Основні форми і методи роботи такі: робота з підручником і навчальними посібниками, з електронними носіями знань, інтернетом; усний виклад навчального матеріалу з узагальненням, систематизацією;

бесіда; метод евристичних запитань; метод проблемних запитань; метод запобігання типовим порушенням мовної норми; метод вправ; спостереження студентів над мовою; підготовка публічних виступів різних жанрів на фахові теми; навчальна дискусія; складання ділових документів; навчальне редагування; стильова реконструкція; міжстильова трансформація.

Важливим є метод запобігання типовим порушенням мовної норми. Типові помилки, як правило, зумовлені недостатнім рівнем мовної компетенції певної частини комунікантів, їхньою нездатністю (нездібністю) розмежувати в процесі спілкування літературні та позалітературні, діалектні, розмовні, просторічні, іншомовні співіснуючі в їхній свідомості мовні факти. Тому на такі типові порушення літературної норми в мовних стереотипах фахової мови слід звертати особливу увагу, щоб мовці знали ці варіанти і в щоденному спілкуванні «підтримували» нестійку норму, сприяли її підсиленню і переходу до групи стійких норм. Така робота сприятиме формуванню культури терміновживання у майбутніх лікарів.

На перших заняттях треба приділити значну увагу засвоєнню нормативних варіантів термінів, у вживанні яких спостерігаються типові порушення норми. Спочатку можна розглянути «вирвані» з контексту терміни (дати завдання провідміняти терміни-слова і терміносполучення, поставити наголоси, написати літературні відповідники до мовних стереотипів, у яких допущені порушення норми), потім – вивчити їхнє функціонування в наукових й офіційно-ділових текстах, у розмовній мові (здійснити стилістичний аналіз, навчальне редагування речень і текстів; запропонувати скласти речення і діалоги, написати твори, підготувати публічні виступи на професійні теми).

Крім того, на усіх заняттях слід виправляти недоліки індивідуальної мови студентів, у тому числі й у вживанні медичних

термінів. виправлення помилок, особливо усної мови, треба робити обережно і коректно, щоб учні не боялися користуватися українською мовою.

Для формування культури терміновживання на всіх заняттях обов'язково треба застосовувати загальномовні і медичні словники, довідники з культури мови. Студенти повинні навчитися регулярно перевіряти свій мововжиток за словниками, у т. ч. електронними.

Формування культури мови у майбутнього лікаря треба будувати з урахуванням міжпредметних зв'язків: встановлювати співвідношення з латинською мовою й основами термінології, з іноземною мовою (німецькою, англійською, французькою, іспанською), проводити паралелі з вивченням анатомії, клінічних дисциплін, медичної деонтології, основ педагогіки і психології, етики й естетики, інших дисциплін. Позитивним є запровадження факультативу мовного спілкування, на якому більшу увагу звертали б на внутрішній бік висловлювання, культуру мовної поведінки в різноманітних ситуаціях професійного спілкування, про що неодноразово писалося [1, с. 17; 2, с. 53–55; 3, с. 198].

Крім того, розвиток культури терміновживання у вихованців відбуватиметься тільки за умови цілеспрямованих і кваліфікованих дій у цьому напрямі всіх викладачів навчального закладу. Кожен викладач повинен володіти взірцевою українською мовою, дотримуватися правил етики й естетики спілкування, щоб власним прикладом впливати на учнів та оточення, постійно стежити за усною і писемною мовою студентів, виправляти її недоліки, забезпечувати засвоєння майбутніми лікарями галузевих термінологій, поглиблювати знання студентів про походження та вживання термінів, формувати навички володіння науковим стилем.

Є підстави стверджувати, що курс української мови (за професійним спрямуванням) сприяє розвитку професійних якостей

майбутніх лікарів і є запорукою вільного самовираження особистості у науково-навчальній та офіційно-діловій сферах спілкування, важливим етапом процесу формування тих національно свідомих кадрів, які надалі зможуть розвивати як медицину, так і сучасну українську літературну мову (її науковий, офіційно-діловий, розмовний функціональні стилі). Вивчення студентами такого курсу сприятиме піднесенню престижу літературної мови як культурного надбання нації, приведе до розширення суспільних сфер україномовного спілкування, до утвердження державної мови в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Юкало В. Я. Вивчення мовних стереотипів у медичному вузі. *Дивослово*. 1999. № 5 (507). С. 14–17.
2. Юкало В. Я. Проблема створення факультативного курсу «Оптимізація мовного спілкування». *Проблеми інтеграції в медичному вищому навчальному закладі: матеріали конференції*. Тернопіль : Укрмедкнига, 1999. С. 53–55.
3. Юкало В. Я., Тишковець М. П., Зевако В. І., Гаврищак І. І. Україномовна професійна компетенція як основа професіоналізму лікаря. *Матеріали XIV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, присвяченої 60-річчю ТДМУ «Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні» (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку)* : (Тернопіль, 18-19 трав. 2017 р.) : у 2 т. Тернопіль : ТДМУ, 2017. Т. 1. С. 197-198.

Хвалибога Т. І.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

КЛАСИФІКАЦІЯ КОГНІТИВНИХ СТРАТЕГІЙ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Пошук ефективних шляхів опанування іноземною мовою є одним із актуальних завдань сучасної науки. Швидкий розвиток інформаційних технологій та глобалізаційних процесів уже давно вивів на перший план принцип безперервності освіти, тобто відбулося зміщення акцентів із вивчення іноземної мови як навчальної дисципліни на здатність поглиблювати свої знання самостійно протягом усього життя. У контексті сучасної наукової парадигми особливого значення набув когнітивний підхід до вивчення іноземної мови. Працями багатьох дослідників доведено вирішальну роль врахування когнітивних особливостей, притаманних кожному здобувачеві, та правильно обраних стратегій в ефективному вивченні іноземної мови. Ось чому подальше дослідження когнітивних стратегій, обґрунтування необхідності їх використання при вивченні іноземної мови та здійснення їх класифікації залишаються актуальними й потрібними.

Когнітивна стратегія – це свідомо дія, скерована на ефективне засвоєння навчального матеріалу. Когнітивні стратегії мають вузький фокус і спрямовані на виконання конкретних мовленнєвих завдань: використання фонового значення або контекстуальних підказок для визначення значення незнайомих слів, створення списків тематично пов'язаних слів з метою їх групування і швидшого запам'ятовування [4, с. 68]. У межах дослідження когнітивних стратегій канадські дослідники К. Берайтер та М. Скардамалія запропонували також

поняття процедурних посередників (*procedural facilitators*), вказуючи на те, що саме когнітивна стратегія виступає проміжною ланкою між студентом та навчальним матеріалом [1, с. 216].

На відміну від когнітивних стилів, чітку класифікацію яких здійснити неможливо, окреслити типи когнітивних стратегій простіше. Низка зарубіжних дослідників [2; 5; 7; 8] виділяють три групи стратегій, які доцільні при вивченні іноземної мови: метакогнітивні, когнітивні та соціо-афективні стратегії. Метакогнітивні стратегії характеризуються як методи управлінського типу, спрямовані на самостійний контроль здобувачем навчального процесу. До *метакогнітивних стратегій* можна віднести такі:

1. Планування. Опанування цією стратегією полягає у тому, що кожен здобувач самостійно приймає рішення щодо необхідного обсягу досліджуваного матеріалу, а також щодо порційного розподілу матеріалу з метою більш повного охоплення змісту.
2. Постановка цілей. Ця стратегія спрямована на формування навичок постановки цілей щодо того, що конкретно потрібно вивчити і що необхідно зрозуміти, що конкретно читати і що зрозуміти з прочитаного, якою буде мета підготовлюваного письмового повідомлення.
3. Моніторинг (стратегія навчально-контролюючого характеру). Зазначена стратегія орієнтується на вміння надати допомогу самому собі в опануванні певним навчальним матеріалом. Вона включає систему розвитку навичок з ідентифікації та вміння ізолювати проблемні моменти.
4. Оцінка. Ця стратегія полягає в умінні оцінювати ефективність стратегій, які були задіяні на різних етапах оволодіння іноземною мовою.

Соціо-афективні стратегії відображають вплив соціальних та афективних факторів на процес навчання і виражаються, з одного боку, в активній взаємодії з іншими здобувачами й викладачем, у кооперуванні зусиль для досягнення навчальних цілей а, з іншого

боку, – в підтримці почуття впевненості в собі, мотивації до навчання, зменшенні впливу негативних емоційних станів. До *соціо-афективних стратегій* належать: 1. Кооперування: робота в групах, парах для спільного вирішення поставлених навчальних завдань, збору інформації. 2. Уточнюючі запитання: звернення до вчителя чи інших здобувачів за додатковими роз'ясненнями, прикладами. 3. Саморегуляція: розмова з самим собою (*self-talk*), підтримка впевненості у собі, в успішному виконанні завдання, зниження рівня тривожності.

Особливу увагу вчені приділяють власне *когнітивним стратегіям*, які розглядаються як методи реагування на специфічні навчальні проблеми. Дослідники виділяються такі когнітивні стратегії: 1. Попередня текстова діяльність. Ця стратегія формує вміння висловлювати попереднє трактування текстового змісту з подальшим зіставленням з реальним текстом. Стратегія базується на зорових опорах, власному досвіді здобувача, жанрі запропонованого тексту, логіці побудови фабули. 2. Слухове і зорове сприйняття знайомого матеріалу. Стратегія орієнтована на розвиток навичок здобувачів упізнавати як на слух, так і візуально знайому або частково знайому інформацію. 3. Запис основної інформації по ходу читання навчального матеріалу. Стратегія спрямована на розвиток вміння вибрати основну інформацію із усього обсягу почутого чи прочитаного, аналізувати і систематизувати цю інформацію. 4. Синтезування всіх попередніх ресурсів з метою більш повного розуміння переглянутого, прослуханого чи прочитаного [7, с. 87].

Услід за Дж. Рубіном та А. Томпсоном А. Чамот і Л. Куппер вказують, що когнітивні стратегії включають взаємодію навчальних завдань, здійснення мисленнєвих та фізичних маніпуляцій із мовним матеріалом, цілеспрямований вплив на психічні процеси здобувача з метою ефективного опанування мовою. Дослідники розробили свою

класифікацію когнітивних стратегій, виділяючи: а) нотування (фіксацію ключових термінів та понять, які з однієї сторони, сприяють засвоєнню нових лексичних одиниць, а з іншої, полегшують сприйняття тексту); б) узагальнення (усний чи письмовий підсумок вивченого матеріалу, наприклад, граматичного правила чи прочитаного тексту); в) проектування (використання наочності чи візуалізація мовного матеріалу); г) застосування нових слів у певному контексті (вивчення нових лексичних одиниць чи граматичних явищ через їх безпосереднє використання); ґ) виклик фізичної реакції або відчуття (створення стійких асоціативних зв'язків між запропонованим мовним матеріалом та сенсорними відчуттями); д) відтворення логічної послідовності (використання підказок з метою доповнення тексту) [3, с. 26].

Типологія, запропонована Б. Розеншайном, дещо відрізняється від попередніх. Окрім наочних стратегій, які співвідносяться із проектуванням із класифікації А. Чамот та Л. Куппер, дослідник виділяє такі когнітивні стратегії: 1. Орієнтаційні, які полягають у вмінні визначити, який матеріал є важливим, а який другорядним, наприклад, розподіл лексичних одиниць на активний та пасивний словник. 2. Мнемонічні, які спрямовані на створення сприятливих умов для запам'ятовування матеріалу. До мнемонічних стратегій можна віднести використання асоціативних карт, спеціальних скорочень тощо. 3. Організаційні стратегії реалізуються через класифікацію та групування термінів, лексичних одиниць, граматичних та фонетичних явищ на основі їх різноманітних характеристик. 4. Трансформаційні, які полягають у вмінні опиратися на існуючі знання при засвоєнні нової інформації, спрощувати складний незрозумілий матеріал через вичленення його відомих частин. 5. Стратегії повторення (від англ. *rehearsal* – *репетиція, повторення*), які реалізуються через тривале вправляння шляхом

усвідомленого повторного читання, написання чи проговорювання матеріалу. 6. Стратегії елаборації, які спрямовані на встановлення смислових зв'язків між ідеями, компонентами нової інформації, інтеграція щойно набутих і вже наявних знань про той чи інший матеріал [6, с. 184].

Таким чином, когнітивні стратегії – це психічні процеси, які є необхідними для виконання певної пізнавальної мети. Детальний аналіз різних підходів до розмежування типів когнітивних стратегій виявляє не тільки розбіжності авторів щодо їх природи і класифікації, але й виводить на поверхню кілька важливих невирішених проблем. По-перше, не досить докладно розглядається внутрішня структура когнітивної стратегії: тобто невизначеними залишаються внутрішні зв'язки між думками, цілями та діями здобувача. Звідси виникають складності при віднесенні тих чи інших видів їх активності до когнітивних стратегій навчання. По-друге, на даному етапі, на наш погляд, відбувається ототожнення цілей і характеристик когнітивних стратегій із їх функціями. Всі ці поняття мають бути чітко розмежовані. Уточнення характеристик і функцій когнітивних стратегій дасть змогу здійснити їх класифікацію та визначити їх місце у структурі навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bereiter C., Scardamalia M. The Psychology of Written Composition (Psychology of Education and Instruction Series). London: Routledge, 2017. 389 p.

2. Bransford J. D., Brown A. L., Cocking R. R. How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School. Washington: National Academies Press, 2019. 319 p.

3. Chamot A. U., O'Malley A. U., Kupper L. Building Bridges Activity Masters: Content and Learning Strategies for ESL. Boston: Heinle & Heinle Publishers, 2017. 56 p.

4. Ellis R., Widiwson H. G. Second Language Acquisition (Oxford Introduction to Language Study Series). Oxford: Oxford University Press, 2017. 158 p.

5. Holley C. D., Dansereau D. F. Spatial Learning Strategies: Techniques, Applications, and Related Issues. New York: Academic Press, 2014. 328 p.

6. Rosenshine B. Teaching Behaviours and Student Achievement (IEA studies). Slough, Berkshire: National Foundation for Educational Research, 2021. 229 p.

7. Rubin J., Thompson I. How to Be a More Successful Language Learner (Teaching Methods). Boston: Heinle & Heinle Publishers, 2014. 120 p.

8. Segal J. W., Chipman S. F., Glaser R. Thinking and Learning Skills: Relating Instruction To Research. London: Routledge, 2015. 554 p.

Паласюк Г. Б., Паласюк Б. М.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

**ПРОФЕСІЙНА ЛІНГВОДИДАКТИКА У НАВЧАННІ
МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Процес навчання чужоземного мовлення у сфері професійної комунікації надзвичайно багатогранний, і врахування сучасних вимог до мовної підготовки фахівця зумовили виокремлення в надрах

лінгводидактики нової комплексної галузі – професійної лінгводидактики, основне завдання якої нині полягає в розробці методології, науковому обґрунтуванні змісту й методики професійно орієнтованого навчання нерідної мови майбутніх фахівців [1].

Сучасний етап розвитку методики викладання латинської мови та медичної термінології студентам медичних закладів вищої освіти характеризується високим рівнем вимог до професійної направленості навчального процесу, тому все чіткіше проявляються розбіжності між усталеною системою латиномовної підготовки майбутніх лікарів і новітніми тенденціями навчання мови за фаховим спрямуванням із урахуванням досягнень професійної лінгводидактики [2]. З огляду на кінцеву мету та практичні завдання, оптимальним підходом до професійно орієнтованого навчання мови є, на нашу думку, цілісний підхід, який поєднує комунікативно-функціональний, системний та комунікативно-діяльнісний підходи до навчання.

Латинська мова виступає складовою професійної підготовки майбутнього фахівця, тому кінцевою метою викладання дисципліни є формування термінологічної компетентності майбутнього лікаря. Латина стала інтегруючим фактором медичної спільноти, в якій лікарі спілкуються національними мовами, використовуючи при цьому історично обумовлену греко-латинську медичну термінологію. Мова медицини відрізняється від інших мов тим, що нею не розмовляють, хоча вона визначає специфіку лікарського спілкування, в якому терміни, незрозумілі для далеких від медицини людей, є засобом мисленнєвої діяльності, охоплюючи весь обсяг знання про кожен медичний об'єкт – анатомічний утвір, фізіологічний процес, хворобливий стан органу, хворобу, спосіб лікування або лікарський засіб. Цілком доречними у цьому контексті є слова філолога-класика В. Ф. Новодранової: «Термінознавство вступило у свій когнітивний період розвитку і переглядає свої традиційні уявлення про сутність

терміна, про особливості наукових текстів і порушує нові проблеми про мову для спеціальних цілей... Проте класична латинська мова не змінювалася, як і раніше, латинський лексичний і словотвірний фонд використовується в сучасних термінологічних системах» [2].

На відміну від загальноживаної лексики, термінологія має соціально обов'язковий характер, тому термінологічна робота завжди пов'язана з предметним знанням тієї галузі, поняття якої термінуються. У процесі засвоєння медичної термінології студенти накопичують і розширюють словниковий запас термінологічної лексики для оперування ним у процесі вивчення фундаментальних дисциплін – анатомії, гістології, хімії, біології на молодших курсах та подальших клінічних дисциплін терапевтичного і хірургічного профілю на старших курсах. Тому грамотно презентований компетентним викладачем предметно-понятійний (тобто професійний) зміст навчання фахової мови демонструє резерви випереджувального навчання, озброює тих, хто навчається, новою професійною інформацією й тим самим доводить, що мова може бути засобом набуття нових знань. При перекладі термінів з української мови на латинську і навпаки мовні одиниці часто перебувають у специфічних семантичних відношеннях, характерних для однієї мови, однак нехарактерних для іншої, тому при засвоєнні лексики необхідно використовувати прийом коментування. Наприклад, викладач повинен студентам продемонструвати, що прикметник «під'язиковий» надає загальним родовим поняттям «кістка», «залоза», «нерв» тощо видові ознаки, які латинською мовою передаються різними прикметниками: під'язикова кістка називається *os hyoideum*, під'язиковий нерв – *nervus hypoglossus*, а під'язикова артерія – артерія *sublingualis*. Необхідно студентам пояснити, що *os hyoideum* отримала свою назву через подібність вигнутої форми до свинячого рила або до грецької літери υ, через яку пишемо у давньогрецькій мові слово «свиня» – «ή»

ύς , ὄς» (у латинській транслітерації – *hys, hyós*). Прикметник *hypoglossus* складається з грецького префікса «*hup(o)*» (під) і кореня «*gloss*» (язик), а прикметник *sublinguālis* є латинською калькою із префіксом «*sub*» (під) і «*lingua*» (язик). При цьому назва нерва не випадково поєднує грецькі морфеми, оскільки нерви були досить детально вивчені ще представниками давньогрецької медицини. Так само український прикметник «*решітчастий*» у латинських анатомічних термінах залежно від родового поняття передається різними прикметниками: латинським прикметником *cribrosus, a, um* і латинізованим прикметником грецького походження *ethmoidalis, e*. Перший прикметник вживається у номенклатурному найменуванні «*lamina cribrosa*», а в інших – грецький прикметник *ethmoidalis, e*, наприклад, *os ethmoidale, crista ethmoidalis, foramen ethmoidale*.

Отже, латина є невід'ємною складовою мовної підготовки майбутніх фахівців медичного профілю, однак завдання її відмінне від інших іноземних мов за професійним спрямуванням: навчання живої іноземної мови спрямоване на формування іншомовної професійної комунікативної компетенції студентів, навчання некомунікативної латинської мови – на формування їх професійної термінологічної компетенції. Методологічною основою теорії та практики навчання латинської мови і медичної термінології слугують концептуальні положення нової інтегративної галузі – професійної лінгводидактики, завдання якої полягає у забезпеченні високої якості мовної підготовки майбутніх спеціалістів, формувати в них здатність до виконання функціональних обов'язків і вирішення професійних завдань із використанням ресурсів латинської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляєва О. М. Інтегративність як системоформівний принцип професійної лінгводидактики. *Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки.* Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького. 2009. Вип. 149. С. 106–109.

2. Новодранова В. Ф. Іменне словотворення у латинській мові і його відображення в термінології. *Науковий вісник Національного медичного університету імені О. О. Богомольця.* 2009. № 3. С. 177–181.

Гантімурова Н. І., Гантімуров А. В.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ

Медична освіта в Україні є невід’ємною частиною національної системи освіти та вважається однією з найкращих у світі. Україна є одним із найбільш популярних напрямків у світі для отримання спеціальності лікаря. Щороку сюди приїжджають вивчати медицину студенти з понад 70 країн.

У контексті медичної освіти особливої важливості набуває професійна підготовка, оскільки медична професія вимагає високого рівня знань, компетенцій та навичок, а також має високу відповідальність перед пацієнтами. Тому професійна підготовка має бути належним чином організована та забезпечувати високий рівень підготовки майбутніх медичних фахівців.

Важливим аспектом для іноземних студентів-медиків, які навчаються в медичних університетах України, є мовна підготовка. На думку багатьох фахівців, мовна підготовка є не менш важливою, ніж фахові знання у медицині. Такі вчені, як О. Ковтуненко, Т. Філат, Л. Сербіненко, М. Сидора, О. Запорожець визначають мовну підготовку як невід’ємну складову навчання іноземних студентів [2, с. 136]. Дослідники стверджують, що труднощі залучення іноземних студентів, перш за все, виникають через незнання мови.

Студенту-медику доводиться вирішувати різноманітні задачі, що вимагають сформованості умінь і знань у різних сферах навчально-професійної діяльності.

Рис. 1 Основні сфери навчально-професійної діяльності студента-медика.

Для вирішення цих завдань та з метою забезпечення можливості спілкування в україномовному середовищі іноземному студенту-медику необхідно оволодіти навичками та вміннями в усіх видах мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, усне мовлення, писемне мовлення).

Так, І. Семененко наголошує на тому, що «результативність фахової підготовки іноземних студентів залежить від засвоєння мови країни навчання як засобу спілкування, оскільки саме у процесі мовної підготовки має закладатися професійно ціннісне ставлення іноземних студентів до фахової підготовки як усвідомленого ставлення суб'єкта до предмета освітньої діяльності. Це усвідомлення виражається в розумінні важливості і значущості мовної підготовки для їхньої професійної освіти» [3, с. 34]. В процесі дослідження проблеми навчання студентів-іноземців у закладах вищої освіти, звертається увага на необхідність установа інтегративних зв'язків між викладачами мовної підготовки та викладачами фахового профілю. Також вважається доцільним запровадження міжпредметних зв'язків для всіх без винятку спеціальностей. Це дасть змогу студентам опрацьовувати фахові тексти вже під час мовної підготовки.

Саме тому вже на етапі довузівської підготовки в університетах створено підготовчі відділення, завдяки яким відбувається адаптація іноземців до системи освіти України, знайомство з українською історією і культурою. Підготовче відділення є структурним підрозділом, що здійснює підготовку іноземних громадян до вступу у вищі заклади освіти України. Діяльність підготовчого відділення ліцензується у відповідності до чинного законодавства та здійснюється згідно з законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», постановами Кабінету Міністрів України, іншими законодавчими актами України з питань освіти, наказами ректора Університету, Статутом Університету, наказами Міністерства освіти і науки України та «Положенням про підготовче відділення для іноземців та осіб без громадянства». Слухачі вивчають українську мову та наукову термінологію із загальноосвітніх дисциплін, які є базовими для навчання у закладах вищої освіти медико-біологічного

напряму (біології, хімії, фізики, математики, інформатики) та курс країнознавства [1, с. 69].

Метою вивчення предмету «Українська мова як іноземна» є надання слухачам-іноземцям мовних та мовленнєвих знань як підґрунтя для успішного навчання у медичному закладі вищої освіти, формування у слухачів необхідних навичок та вмінь в усіх видах мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, усне мовлення, писемне мовлення), забезпечення можливості спілкування в україномовному середовищі.

Для успішного оволодіння науковою термінологією українською мовою, засвоєння лексичного матеріалу та конструкцій, які властиві науковому стилю мовлення задля підготовки іноземних слухачів до навчання у медичному закладі вищої освіти, слухачі підготовчого відділення вивчають такі предмети, як «Біологія», «Хімія», «Фізика», «Математика».

З метою полегшення адаптації іноземних громадян, котрі навчаються на підготовчому відділенні, в програму введено курс «Країнознавство». З його допомогою іноземні слухачі ознайомлюються з Україною, її історією, природними умовами та культурою, поглиблюють знання про країни та регіони світу. Паралельно збагачують лексичний запас та формують навички та вміння мовленнєвої діяльності. Практика свідчить, що іноземні громадяни з великою цікавістю ставляться до історії, культури, традицій, звичаїв, повсякденного побуту, поглядів на життя, переконань, форм проведення вільного часу, захоплень однолітків, тобто, до всього, що пов'язано з країною, мова якої вивчається.

Слід зазначити, що основними дидактичними принципами, що складають педагогічну основу навчання мові іноземних студентів-медиків на підготовчому відділенні, є такі принципи: науковості;

системності і послідовності; наочності; свідомості й активності; міцності засвоєння; доступності.

Отже, вивчення іноземними студентами української мови на підготовчому факультеті допомагає швидшій адаптації, а саме: розумінню культури, традицій та історії країни, в котрій навчається студент; вирішенні різноманітних завдань у сфері навчально-професійної діяльності; подолання мовного бар'єру у щоденному спілкуванні тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гантімурова Н. І. Особливості організації професійно-практичної підготовки іноземних студентів у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського. *Медична освіта*. 2021. № 2(92). С. 68–73.

2. Мовна підготовка як невід'ємна складова навчання іноземних студентів / О. В. Ковтуненко, Т. В. Філат, Л. М. Сербіненко, М. Ю. Сидора, О. С. Запорожець. *Актуальні проблеми навчання іноземних студентів*: матеріали 18 міжвуз. наук.-прак. конф. / Дніпропетр. держ. мед. акад. Дніпропетровськ, 2016. Вип. 1. С. 135–141.

3. Семененко І. Є. Особливості фахової підготовки іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2014. Вип. 2. С. 33–36.

Заліпська І. Я.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ CLIL ПРИ ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мовна освіта у вищій школі є важливою складовою навчального процесу, вагомим компонентом, у якому є вивчення української мови іноземними студентами-медиками. Вибір методів та методик під час викладання мовних дисциплін відіграє ключову роль успішного навчання. Запровадження нових дієвих підходів дасть змогу якісному опануванню української мови як іноземної. Зауважимо, що іноземні студенти медичних спеціальностей навчаються в Україні двома мовами: англійською та українською, що формує новий вектор багатомовного навчання.

На думку Т. Путій, О. Берегової: «Багатомовна освіта – одна з ключових особливостей освітньої галузі багатьох європейських країн. Саме багатомовну компетентність світові процеси глобалізації та інтеграції виводять на рівень освітніх пріоритетів» [7, с. 172–173]. Ствердно можна говорити, що багатомовна освіта важлива для українського та іноземного здобувача освіти, а вивчення дієвих методик є актуальним питанням. Ю. Руднік зазначає, що особливої уваги у контексті функціонального оволодіння іноземною мовою та принципу інтегрованості набуває методика CLIL, яка сьогодні достатньо відома та використовується майже в усьому світі [2].

Мета наукової розвідки – проаналізувати доцільність застосування методики CLIL під час вивчення україномовних дисциплін іноземними студентами медичних спеціальностей.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) – це дидактична методика, яку активно застосовують у Європі (у Бельгії, Франції, Німеччині, Швеції, Естонії, Латвії, Фінляндії, Італії, Іспанії, Чехії тощо) для формування лінгвістичних та комунікативних компетенцій у навчальному процесі носіями нерідної мови. Методика найчастіше використовувалася у школах для вивчення немовних предметів іноземними мовами, проте коло застосування CLIL розширюється. Л. Мовчан підтверджує широку географію застосування вищевказаної методики, зокрема у шведській аббревіатурі CLIL має назву SPRINT. Суть методу SPRINT теж полягає у вивченні немовних предметів засобами іноземної мови, в основному англійської. Таким чином, іноземна мова є не лише засобом, а й предметом навчання [1, с. 217].

Термін CLIL уперше ввів Д. Марш [6] й українськими науковцями перекладається, як «контекстно-мовне інтегроване навчання» [1], «предметно-мовне інтегроване навчання» [2; 7]. За словами А. Ллінарес і К. Далтон-Паффер CLIL оцінює мову студентів за п'ятьма типами завдань (дискусії в цілому класі, дискусії в групах, індивідуальні інтерв'ю, усні презентації та рольові ігри). Результати показують чіткі відмінності в частоті та розподілі різних типів оцінювання між різними завданнями, при цьому рольова гра та обговорення в цілому класі утворюють протилежні кінці континууму [5]. Цікавим у методиці CLIL є те, як зазначає Е. Гарроп, що вона може підвищити мотивацію учнів і подолати головний недолік комунікативної мови навчання, тобто довести значущий контекст для автентичного спілкування навколо актуального та пізнавального складного вмісту [4, с. 63]. Водночас Е. Арно-Масія та Г. Манчо-Барес аналізують виклики, які виникають при використанні методики CLIL [3], адже вони напряду залежить від інституційної політики.

На нашу думку, застосування методики CLIL можливе і корисне й на заняттях з україномовних дисциплін іноземними студентами-

медиками. Пояснюємо це тим, що здобувачі освіти мають підвищену мотивацію до вивчення української мови як іноземної, української медичної термінології та професійної медичної комунікації, щоб мати змогу брати участь у конкретних комунікативних ситуаціях спілкування і вирішувати відповідні комунікативні задачі. Зауважимо, що іноземні студенти медичних спеціальностей навчаються англійською мовою, проте ряд дисциплін викладаються українською мовою, щоб цілеспрямовано оволодіти іноземною мовою у фаховому контексті. За нашими спостереженнями, у побуті іноземні студенти спілкуються рідною для них мовою, проте спілкування з пацієнтами вимагає відповідних знань із української мови та комунікативних навичок.

Беззаперечно, методик опанування українським словом є багато, кожна з яких враховує багато показників, наприклад, вік, спеціалізацію та фах. Вони по-своєму є дієвими, проте вважаємо за доцільне більш детально вивчити ефективність методики CLIL при викладанні україномовних дисциплін, зокрема «Української мови як іноземної», у медичних закладах вищої освіти. Таким чином, актуальним напрямком подальшої роботи є розроблення комплексу практичних завдань щодо конкретних комунікативних ситуацій відповідно до методики CLIL та аналізу її ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мовчан Л. Г. Використання досвіду Швеції у вітчизняній практиці навчання іноземних мов. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2011. Спец. вип. 7, Ч. 2. С. 214–220. URL: http://library.wunu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/ (дата звернення 16.05.2023).

2. Руднік Ю. В. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL): світовий досвід. URL:

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2590/1/Rudnik_Y_MNPKL_PP_2013_FLMD_PI.pdf (дата звернення 16.05.2023).

3. Arnó-Macià E., Mancho-Barés G. The role of content and language in content and language integrated learning (CLIL) at university: Challenges and implications for ESP. *English for Specific Purposes*. 2015. V. 37. January. Pp. 63–73. URL: <https://doi.org/10.1016/j.esp.2014.06.007>.

4. Harrop E. Content and Language Integrated Learning (CLIL): Limitations and possibilities. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED539731.pdf> (дата звернення 12.05.2023).

5. Llinares A., Dalton-Puffer C. The role of different tasks in CLIL students' use of evaluative language. *System*. 2015. V. 54. Pp. 69–79. URL: <https://doi.org/10.1016/j.system.2015.05.001>.

6. Marsh D. Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory. 2012. URL: <https://helvia.uco.es/handle/10396/8689> (дата звернення 18.05.2023).

7. Putiy T., Beregova O. Modelling of educational environment of new quality on principles of multilingual education: Zaporizhzhia experiment. URL: <http://baltijapublishing.lv/download/pedpsy-science/40.pdf> (дата звернення 18.05.2023).

Тишковець М. П.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ВИВЧЕННЯ КІЛЬКІСНО-ІМЕННИХ СПОЛУЧЕНЬ В ЧУЖОМОВНІЙ АУДИТОРІЇ

У професійному мовленні медичних працівників активно вживаються числівники. Тому опанування українських слів із

кількісним значенням інакомовними здобувачами вищої освіти – важливий етап у системі навчання мови. «Без належного рівня вивчення числівника неможливе формування стійких навичок нормативного вживання мовних сполук для позначення часу, кількості та міри» [1, с. 83].

Окреслюючи лінгводидактичні особливості вивчення числівників у курсі української мови як іноземної, Зоряна Мацюк зауважує, що «розуміння категоріального значення кількості, яке виражене числівником, у процесі навчання української мови в іноземній аудиторії труднощів не викликає, оскільки числівники виявляють велику типологічну спільність у всіх слов'янських мовах, в інших індоєвропейських мовах і в багатьох мовах світу» [3, с. 161]. Однак ознаки морфологічних категорій числівника, його деклінація, а надто, сполучуваність з іменними частинами мови та утворення кількісно-іменних словосполучень вимагає особливого опрацювання в чужомовній аудиторії.

У ТНМУ імені І. Я. Горбачевського іноземні здобувачі вищої освіти засвоюють кількісні і порядкові числівники на першому та другому році навчання під час вивчення тем «На ринку» та «Місяці. Пори року» відповідно. Тоді ж вони знайомляться з прикладами поєднання числівників *один, два, три, чотири, п'ять* з іменниками *копійка, гривня, грам та кілограм*; а також вчать розподіляти порядкові числівники стосовно роду іменників.

Удосконалювати вміння утворення, узгодження й нормативного вживання кількісно-іменникових сполучень у медичній професійній комунікації інакомовці продовжують на третьому році навчання під час опанування тем фахового скерування у курсі «Культура медичної професійної мови і спілкування», головним завданням якого є вивчення складних випадків функціонування і нормування медичної професійної мови.

Для успішного засвоєння кількісно-іменних словосполучень пропонуємо іноземним здобувачам вищої освіти ознайомитися з матеріалом ілюстративної таблиці, у якій подаємо приклади узгоджень числівників з іменниками. О. М. Калита зазначає, що у сучасній методиці вивчення мови засоби зображальної наочності стали одним з основних компонентів заняття з іноземної мови. Використання опорних схем і таблиць забезпечує не лише візуалізацію матеріалу та логічність його подачі, а й значну економію часу для його пояснення та засвоєння [2, с. 201].

Зв'язок числівника з іменником

Числівник	Іменник	Приклад уживання
Один	Називний відмінок чоловічого роду однини	Один пацієнт
Одна	Називний відмінок жіночого роду однини	Одна пацієнтка
Одно (одне)	Називний відмінок середнього роду однини	Одно (одне) дитя
Два, три, чотири Обидва (both)	Називний відмінок множини	Два провізори, три шприци, чотири краплі. Два дні (день), три пальці (палець)
П'ять і далі	Родовий відмінок множини	Шість органів, вісім кісток, сто років, сорок слухачів
Дробові числівники (одна друга, п'ять десятих)	Родовий відмінок однини ! Півтора (1,5) + іменник чоловічого роду Півтори (1,5) + іменник жіночого роду	Дві десятих процента, дві треті розчину Півтора місяця Півтори доби
Складений кількісний числівник	До уваги брати останній компонент!	Сто сорок три долари

Далі пропонуємо ряд тренувальних завдань, які призначені для удосконалення вміння вправного вживання вивчених конструкцій у професійному мовленні, а також для перевірки розуміння засвоєного.

Завдання 1. Утворіть словосполучення.

3 (термометр), 4 (атом), 33 (хребець), 4 (пацієнт), 32 (таблетка), 7 (тонометр), 3 (УЗД-апарат), 4 (препарат), 1,5 (тисяча), 3 (раз), 2 (суглоб), 1 (рецепт), 36,6 (градус) за Цельсієм, 2 (аптека), 57 (м'язи), 2 (нирка).

Завдання 2. Розкрийте дужки, запишіть числа словами.

Вийняли 2 (лінза); оглянути 3 (пацієнт); зібрали 1,5 (мільйон гривня); опитали 20 (терапевт); застосували 2 (скальпель); провели 5 (операція); записалося 10 (слухачі); купили 11 (тонометр); працюємо 3 (година); в аудиторії 53 (студент); трансплантували 3 (орган).

Завдання 3. Розкрийте дужки, поставте іменник з дужок у потрібному відмінку.

1. Температура підвищена, 38,7 (градус) за Цельсієм. 2. Напади болю повторюються протягом доби 10 (раз). 3. Біль з'являється після фізичних навантажень, триває 4 (хвилина). 4. Артеріальний тиск підвищений – 170/110 (міліметр) ртутного стовпчика. 5. 218 (рік) тому було виділено морфін та наркотин. 6. Швидкість осідання еритроцитів удвічі більша за норму, вона становить 20 (міліметр) за годину.

Завдання 4. Прочитайте основні біохімічні показники крові в нормі. Узгодьте числівники з іменниками.

Білки та білкові фракції	
Показники	Одиниці СІ
Загальний білок	75 (грам) на літр
Альбуміни	42 (грам) на літр (54 (процент))
Глобуліни	26 (грам) на літр (36 (процент))
Альфа-1	3 (грам) на літр (4 (процент))
Альфа-2	5 (грам) на літр (8 (процент))
Бета	7 (грам) на літр (9 (процент))
Гамма	15 (грам) на літр (21 (процент))
Альбуміно-глобуліновий коефіцієнт	1,2
Фібриноген	3 (грам) на літр
Протромбін	1 (грам) на літр

Завдання 5. Ознайомтеся із матеріалом таблиці.

Лабораторні показники крові		
	Чоловіки	Жінки
Швидкість осідання еритроцитів (ШОЕ)	1-10 мм/год	2-15 мм/год
Гемоглобін	110-160 г/л	120-140 г/л
Глюкоза	4,1 – 5,9 ммоль/л	
Загальний білок	66-83 г/л	
Холестерин	до 5,17 ммоль/л	
Гематокрит	0,40-0,48 %	
Калій сироватки крові	3,5-5,5 ммоль/л	
Натрій сироватки крові	136-145 ммоль/л	
Час згортання крові	2-3 хв	
Протромбіновий час	9-12,6 с	
Лейкоцити	4-9·10 ⁹ /л	

Завдання 6. Доповніть репліки лікаря цифровими даними.

Використовуйте матеріал таблиці завдання 5.

- Зроблено клінічний аналіз крові Козака Івана Івановича.

 - Швидкість осідання еритроцитів удвічі вища за норму, вона становить ... мм за годину.
 - Концентрація глюкози у крові низька, ... мілімоль на літр.
 - Білок трохи підвищений, ... г на літр.
 - Холестерин у нормі, ... мілімоль на літр.
 - Гематокрит становить ... %.
 - Гемоглобін підвищився до ... г на літр.
 - Рівень калію сироватки крові відновився до норми, ... мілімоль на літр.
 - Рівень натрію сироватки крові знизився, ... мілімоль на літр.
 - Час згортання крові у межах норми, ... хв.
 - Кількість лейкоцитів – ... на десять у дев'ятому степені на літр.
 - Аналіз крові нормальний.
- Зроблено клінічний аналіз крові Чудик Ольги Петрівни.

- Швидкість осідання еритроцитів дуже висока, вона становить ... мм за годину.
- Концентрація глюкози у крові висока, ... мілімоль на літр.
- Білок трохи знижений, ... г на літр.
- Холестерин підвищений, ... мілімоль на літр.
- Гематокрит становить ... %.
- Гемоглобін знизився до ... г на літр.
- Рівень натрію сироватки крові знизився, ... мілімоль на літр.
- Протромбінований час у межах норми, ... с.
- Зміни лейкоцитарної формули не виявлено.
- Кількість лейкоцитів – ... на десять у дев'ятому степені на літр.

Таким чином, вивчення кількісно-іменних сполучень – важлива складова у мовній підготовці інакомовців медичних ЗВО, яка спрямована на засвоєння числівників як окремого класу слів і дозволяє студентам-іноземцям зреалізувати вивчені конструкції у майбутній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гринджук О. Числівники на позначення часу як об'єкт вивчення в іншомовній аудиторії. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2021. Вип. 15. С. 83–96. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/ukrinos/article/view/3285>
2. Калита О. М. Схеми і таблиці у навчанні українській мові як іноземній. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4854/Kalyta.pdf?sequence=1>
3. Мацюк З. Лінгводидактичні особливості вивчення числівників у курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика*

викладання української мови як іноземної. 2019. Вип. 14. С. 159–172.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Timvum_2014_9_21

Руденко М. І.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

НАВЧАЛЬНИЙ ТЕКСТ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ТЕРНОПОЛЕМ». УРОК 1)

Постмодерне розуміння світу змінило підходи до різноманітних речей, які нас оточують. Сьогодні як текст оцінюємо будь-який мовний фрагмент (морфему, етикетку, рекламу) або великий за обсягом викінчений твір, як-от роман. Кожен текст у тому числі є також нашим переосмисленням минулого.

На основі аналізу досліджень з теорії тексту О. Селіванова вказує на брак єдиної дефініції останнього. Наочності у термінуванні понять «текст» та «дискурс» у 70-х рр. ХХ ст. стали причиною змішування та синонімізації їх значення. Спроби розвести ці поняття зробив Е. Бенвеніст у середині 80-х рр., розмежовуючи означені поняття як соціальний (дискурс) та мовленнєвий (текст). З позицій текстоцентричного підходу текст розглядається як «результат будь-якого різновиду мовленнєвої діяльності – мовленнєвий твір у звуковій або графічній формі (говоріння або письмо), а також об'єкт розуміння (читання та аудіювання (Т. Єщенко). Термін «текст» визначається науковими студіями як «вербально розгорнуте міркування задля встановлення істини (Н. Зборовська), «текст, що пов'язаний із життєвою практикою» (Штерн); «комунікативна ситуація, що інтегрує

текст з іншими складовими» (Вам Дейк); «динамічний, характер спілкування, що розгортається в часі», «текст» є переважно статичним об'єктом, результатом мовленнєвої діяльності, як «зразок мовної поведінки, що перебігає у певній соціальній сфері, має певний набір змінних ..., комунікативна ситуація з усіма її складовими ...» [3, с. 57–58].

Для вивчення теми «Віртуальна екскурсія Тернополем. Урок 1» [1, с. 42–48] текст укладався спеціально, з опертям на граматичну тему місцевого відмінка, а також функціонування обставин місця у реченні. Акцент зміщено з опису на рух сюжету. Попри те, що він мінімальний, однак саме шлях подорожі є смислоутворювальним стержнем тексту. В основі сюжету – рух від однієї локації у місті до іншої, і перед читачем розгортаються міські архітектурні та культурні локації, які він вже бачив і може пригадати, оскільки у тексті наявні відповідні світлини.

Така позатекстова структура, як заголовок, вказує, про що йтиметься. Текст називається «Тернопіль». Після прочитання тексту і наголошення на його ключових образах студенти-іноземці повинні усвідомити концепт міста як перехрестя минулого і майбутнього, історичних перипетій і сучасності. Оскільки текст містить багато власних назв, кожна з яких потребує докладного пояснення, та багато нових лексем, його розміри невеликі (255 слів). Сюжет подорожі рухається від епізоду до епізоду, від локації до локації, кожна з яких несе культурне, історичне та смислове навантаження. Кожна з цих локацій: Тернопільський замок, Тернопільське озеро, Острів кохання, Катедральний собор (Катедра), пам'ятник Данилу Галицькому, Іванові Франку, Соломії Крушельницькій, драматичний театр – позначена власною наративністю і є фактично самостійним текстом. У часових межах сюжет розгортається від середньовіччя до сучасності, звертаючи увагу читачів-студентів на тяглість історичної пам'яті, на

зосередженість містян на власній минувшині. Семантичний план максимально насичений інформацією, яка демонструє місто з власною історією.

Своєрідною «зав'язкою» є короткий екскурс у минуле.

Тернопіль

Місто Тернопіль знаходиться в західній частині України на річці Серет. Перша згадка про Тернопіль була у 1540 (тисяча п'ятсот сороковому) році, коли Ян Тарновський збудував замок для захисту від ворога. Тернопільський замок сьогодні – улюблене місце відпочинку мешканців міста і туристів. Біля нього є зручні кафе. Ця вулиця називається Замкова.

Зараз цю будівлю люблять оглядати туристи. Вона знаходиться біля чудового озера. На озері є Острів кохання, де зустрічаються молоді пари. Тут також є сучасна набережна та пляж.

Біля озера розташований парк імені Тараса Шевченка, де відпочивають мешканці та гості міста.

Якщо йти через майдан Волі, біля пам'ятника Данилу Галицькому і головного корпусу медичного університету, то побачимо красиву церкву. Це Катедрал. Вона дуже гарна. Її збудували у 1749–1779 (тисяча сімсот сорок дев'ятому – тисяча сімсот сімдесят дев'ятому) роках.

Біля озера розпочинається вулиця Руська – головна вулиця міста. Вона переходить у вулицю Степана Бандери. Найстаріша вулиця Тернополя – Валова. На цій вулиці розташовані невеликі магазини та затишні кафе. Їх люблять відвідувати мешканці та гості міста.

Через вулицю Валову біля пам'ятника Іванові Франку вийдемо до бульвару Тараса Шевченка. Тут побачимо Театральну площу. На площі знаходиться драматичний театр, збудований у 1957 (тисяча

дев'ятсот п'ятдесят сьомому) році. Зліва від театру розташований сквер. Там є пам'ятник видатному українському поетові Тарасу Шевченку.

На бульварі Тараса Шевченка знаходиться ще один пам'ятник – співаці Соломії Крушельницькій. На бульварі ростуть дерева, є чудові клумби, які навесні, влітку та восени дуже гарні.

У місті багато красивих фонтанів. Головний фонтан у формі квітки терну – символу нашого міста – є на бульварі Тараса Шевченка.

Тернопіль – дуже гостинне, затишне та приємне для життя місто.

Використання навчальних текстів має на меті кілька завдань: як удосконалити навички читання, продемонструвати, як оперувати різними граматичними категоріями, так і виявити більш глобальні рівні – розуміння культурного інтертексту, формування довколамовного простору.

Фахівці (зокрема Н. Ігнатенко) виокремлюють чотири етапи розуміння тексту: орієнтування у фактичному змісті навчального матеріалу (розуміння та відтворення змісту); смисловий аналіз тексту (розуміння істотних зв'язків, відношень, головних ознак тощо); структурний аналіз тексту (структурування тексту на логічні частини, виділення у тексті його складників); діалогічна взаємодія читача з текстом, узагальнення прочитаного (поглиблення розуміння тексту, виявлення особистісного ставлення читача до змісту прочитаного) [2, с. 14–16].

Використання текстів при вивченні української мови як іноземної дає значні можливості для розуміння студентами-іноземцями особливостей функціонування мовних одиниць усіх рівнів, демонструє різноманітні мовні явища, наповнює

соціокультурним та діяльнісним змістом навчання. Тому, на нашу думку, текстоцентричний підхід варто застосовувати, однак він потребує докладнішої розробки та уваги фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавришак І. І., Драч І. Д., Заліпська І. Я. та ін. Українська мова як іноземна для студентів медичних спеціальностей : навчальний посібник ; за ред. М. П. Тишковець. Тернопіль : ТНМУ, 2019. 312 с.

2. Ігнатенко Н. В. Дидактичне забезпечення розуміння навчальних текстів учнями початкових класів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2001. 20 с.

3. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля, Київ, 2010. 844 с.

Fedchyshyn N. O.

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

FORMING THE FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF FUTURE DOCTORS: THE CHALLENGE OF TIME

Nowadays, in Ukraine there is a transition to new forms of organization of education, which is becoming more complex in both form and content. Educational programs, plans, forms of conducting lectures and practical classes, criteria for evaluating knowledge have changed significantly; new pedagogical technologies and educational standards are being developed and implemented. The pedagogy of the higher medical school is aimed at the comprehensive development of the future doctors with the mandatory formation of high professional qualities and skills (ability to practice medicine, self-improvement, responsibility, creativity),

firstly, and, secondly, forming moral and ethical qualities (decency, adherence to principles, humanity, tolerance, empathy). And this, in turn, changes the pedagogical approaches to the teacher of the medical higher education institution, because the quality of the doctor's education depends on the quality of the provision of medical services. The curricula, according to which doctors are trained today in Ukraine, meet the demands of tomorrow's medicine, and the disciplines that future doctors study meet the standards of training a qualified, versatile specialist. Provision of international standards to the medical field is possible if new generations of specialists who have professional knowledge of foreign languages are trained [2]. According to the modern requirements for the professional activity of doctors, it is necessary to be able to work with the original sources of medicines, which are mostly in English, which is a priority and updated today.

Since the professional communication of medical workers extends to different communicative spheres (doctor-doctor, doctor-patient, doctor-audience of specialists, doctor-audience of non-specialists), then «all this requires the doctor to have the skills of stylistic differentiation of oral speech within the professional sphere of communication» [3, p. 28]. Thus, the role of a doctor can be performed using the structural elements of scientific style at scientific conferences; official-business – at professional meetings, everyday-conversational – when communicating with patients. In all the mentioned cases, the native speaker does not go beyond the social role of «doctor».

In 2019, the «Strategy for the Development of Medical Education» was approved in Ukraine, which received a positive assessment from international and domestic experts, the main direction of which is to improve the quality of education, the level of scientific research, and the competitiveness of graduates of medical higher education institutions.

In order to promote the training of motivated and professional doctors who do not differ in terms of qualifications from doctors abroad, since 2019, a comprehensive certification of the specialized knowledge of medical students has been introduced for third-year students – the Unified State Qualification Examination (UEQI), which includes two components: Step 1 (the actual exam in the subjects of the cycle of general training) and the Foreign Language Exam of the professional direction, and from 2020 – the English Language Exam of the professional direction, because English is the most widely used language in medical science, and therefore students need to have a basic level of English in order to receive current knowledge.

The development of professional foreign language skills is largely determined by the effectiveness of the doctor's activities, his ability to express his opinions logically and reasonably, establish relationships with colleagues, and create a positive social and psychological microclimate in communication with patients. Mistakes made by a doctor in professional interaction can prevent the effective performance of official duties and negatively affect his career. So, the ability to communicate can be considered as a necessary sign of foreign language professional training of the future doctor, an indicator of his professional maturity.

Today, the need of health care institutions for communication-literate medical workers of the higher education level with a high level of professional culture and proper possession of communication means has increased significantly. Communicative skill as a personal quality of a specialist ensures the successful completion of all stages of the treatment process: formation of an information base about the patient, physical examination, appointment of therapy, assessment of performed actions. The main psychological characteristics that contribute to communication and speech training require the ability to communicate, establish and develop relationships with people, which greatly depends on the professional success of a doctor. A doctor's sociability is a professionally significant

personal quality, since the doctor's profession involves intense and long-term communication to one degree or another: with patients, their relatives, medical personnel – from nurses and orderlies to chief doctors, heads of medical institutions.

Traditionally, the linguistic component of the English-speaking professional training of future doctors includes phonetic, lexical and grammatical competence, but the process of their formation has its own peculiarities. The phonetic competence of medical students was formed in the period of their preliminary studies, therefore, during the course of study at the higher education institution, it is improved. During the professional English-language training of future doctors, considerable attention is paid to the formation of lexical competence as a specific component of professionally oriented communicative competence, which implies «knowledge and the ability to use language vocabulary» [1] – the formation of the ability to use medical terminology.

In the process of formation of English-speaking professional preparedness among medical higher education students, difficulties arise in situations of professionally oriented communication, such as: meetings and discussions (due to the lack of personal experience in this type of communication, students do not have a strategy for communicative deployment of situations, as well as language formulas and clichés inherent communication situations of this type); providing information (students do not have experience in public speaking, do not know the rules of conducting presentations, do not have management skills and therefore are not able to give orders, instructions, etc.); telephone communication (students experience difficulties when talking with a partner whom they cannot see, are ashamed to ask questions, do not know how to establish contact, end conversations, observe forms of politeness during the conversation); etiquette communication (students do not always know the forms of etiquette when establishing personal contacts).

LITERATURE

1. Асанова А., Хаустова О. Типові складні ситуації у взаємодії лікар-пацієнт в залежності від особистісних особливостей і психічного стану реагування пацієнта. *Психосоматична медицина та загальна практика*. 2018. Том 3. № 3. URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/125>

2. Русалкіна Л. Г. Застосування середовищного підходу в процесі англomовної професійної підготовки майбутніх лікарів. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. 2019. Вип. № 16. Т. 1. Одеса. С. 124–127.

3. Уваркіна О. В. Формування комунікативної культури студентів вищих медичних закладів освіти в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 160 с.

Гуменна І. Р., Нахасва Я. М.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У МЕДИЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вивчення іноземних мов є невід'ємною частиною навчання здобувачів вищої освіти. Знання іноземної мови є одним із показників якісної підготовки майбутнього фахівця у ЗВО і важливою умовою встановлення та підтримки міжнародних ділових контактів, активізації професійної взаємодії з іноземними колегами у майбутньому. Відтак, на розвиток іншомовної підготовки майбутніх фахівців вплинули певні чинники: орієнтація на потреби ринку праці,

інтеграція в міжнародний простір, науково-технічний прогрес, актуалізація нормативно-правових документів у сфері освіти, розробка методики формування професійно спрямованого мовлення. Відтак сучасна конкурентоспроможність майбутнього лікаря на ринку праці залежить від його швидкої адаптації, готовності засвоїти нові, передові технології в галузі медицини, орієнтуватися в інформаційних потоках і використовувати іноземну мову в професійній комунікації. Тому, стратегічно важливим напрямком викладання іноземної мови у медичному ЗВО є вдосконалення методики навчання іноземної мови і використання новітніх технологій, що створює передумови для ефективної інтеграції у світовий науковий простір, а також для професійного зростання та підвищення конкурентоспроможності майбутнього лікаря.

Враховуючи вищезазначені аспекти, особливої актуальності набуває професійно-орієнтований підхід до навчання іноземних мов, який передбачає формування у майбутніх лікарів навичок іншомовного спілкування в конкретних професійних, ділових, наукових сферах з урахуванням особливостей професійного мислення [3].

Тому сучасний підхід до вивчення іноземної мови здобувачами вищої освіти – це поєднання як традиційних, так інтенсивних методів навчання. До прикладу, використання Інтернет-ресурсів надає величезний вибір віртуальних освітніх сервісів (словники, енциклопедії, фільми, наукові платформи на медичну тематику), що урізноманітнює і покращує процес навчання. А створення максимально наближеного середовища країни, мова якої вивчається здобувачами вищої освіти, сприяє їх мотивації. Це можуть бути спільні мовні міжуніверситетські проєкти з медицини, застосування автентичних ситуацій, пов'язаних з експериментальними медичними науковими дослідженнями тощо.

Ефективним є використання сучасного методу візуальної розповіді, або ж «storytelling» – це передача інформації за допомогою невеликих оповідань на різні теми. Як зазначає С. Приходько, «Створення емоційної динамічної цифрової розповіді з чітко обмеженими за довжиною формулюваннями, доречно підібраними зображеннями і аудіосупровідом, вимагає чималих зусиль, багаторазових внесень поправок, численних спроб озвучити розповідь. Але все це ефективно позначається на формуванні комунікативної компетенції студентів» [1, с. 50].

За допомогою даного методу здобувачі вищої освіти з легкістю можуть відпрацювати граматичні структури, лексику, говоріння, розвинути уяву тощо. Цікаві короткі історії на різні теми з медицини, які створюють майбутні лікарі, формують у них певні психологічні зв'язки між емоціями, отриманими після розповіді і необхідної лексики, в результаті чого відбувається краще запам'ятовування навчального матеріалу. Дидактичний потенціал «storytelling» також сприяє розвитку дослідницьких навичок, соціокультурної та медійної компетенції.

Сучасні здобувачі вищої освіти орієнтовані на використання мультимедійних засобів, а тому результати своїх праць з легкістю можуть продемонструвати у соцмережах або відправити у банк цифрових розповідей (Centre for Digital Storytelling).

Використання різноманітних форм проведення занять з іноземної мови та індивідуальна, парна, групова пошукова діяльність в мережі; професійне інформування із залученням саморефлексії студентів надає можливість оперативно обмінюватися інформацією і формувати комунікативні навички майбутніх лікарів. Забезпечення швидкого зворотного зв'язку та моніторинг успішності студентів дозволяє бачити свій прогрес у навчанні і розвитку комунікативних навичок [2].

Не менш важлива роль відводиться створенню позитивної мотивації для активної та вільної участі майбутніх лікарів у мовній діяльності. Відтак здобувачі вищої освіти отримують можливість вільно висловлювати свої думки та почуття в процесі спілкування іноземною мовою, продемонструвати мовні навички, самовиразитись. Мовні помилки слід вважати не лише можливим, але й нормальним явищем, яке відбувається під час використання граматичних конструкцій у «ході» непідготовленого мовлення діалогічного чи монологічного. Оскільки основними завданнями вивчення іноземних мов є оволодіння практичними навичками іншомовного спілкування, переклади іншомовних фахових та наукових матеріалів тощо, спостерігається тенденція пошуку і впровадження нових підходів до вивчення іноземних мов з урахуванням специфіки майбутньої професії.

Отож володіння іноземними мовами є необхідною умовою успіху в професійній діяльності фахівця-випускника медичного закладу вищої освіти, здатного орієнтуватися в сучасному міжнародному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Приходько С. О., Моргунова Н. С. Стратегії використання технології цифрової розповіді (Digital storytelling) в процесі вивчення іноземної мови студентами технічних ЗВО. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. № 73. Том 2. С. 48–51.
2. M. O. Kuts. Problem technologies in foreign languages teaching of higher technical educational establishments students, *Cherkasy University Bulletin: Pedagogical Sciences*, 37(370), 2016.

3. S. Smoliuk. Features of Formation Developing Educational Environment in the Conditions of Standardization of Primary Education of Ukraine, *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 5(1), 65–72, 2018.

Bobak M. I.

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

LEARNING STRATEGIES IN ACQUIRING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF MEDICAL STUDENTS

Proficiency in English has become a necessary requirement in various fields of medicine. The number of scientific publications in English has increased substantially and many journals indexed in the international Scopus database are published in English. English is also the official language used in the majority of international conferences. As nursing progresses to a common global standard, there is a greater need to bring practices and nursing research into the international arena- this usually has to be done in English. Additionally, more and more Ukrainian medical specialists are cooperating with professional teams and medical institutions abroad including English-speaking countries too, and medical internships have become more accessible to medical students.

Foreign language training of medical students is one of the important components of the modern system of higher medical education. The purpose of learning a foreign language in higher medical educational institutions is to master a foreign language as a means of communication, and to acquire professionally oriented foreign language competence for the successful performance of further professional activities [3, p. 18].

To achieve these goals, the modern methodology of teaching foreign languages has at its disposal a sufficient arsenal of tools and techniques. There are various psychological trainings for personal and professional development among them, the organization of role-play and practical games, where the participants imitate real future activities, modeling their behavior and critically analyzing the actions taken; round tables and scientific sessions, where the participants develop speaking skills, gain the experience of entering into polemics and discussions [2, p. 120].

Nowadays medical education is based on competency training. Communication is regarded as one of the core competencies of a good doctor. In both undergraduate and postgraduate medical education, communication is one of the competencies which should be assessed.

A number of educational specialists, methodologists set successive communication teaching methods. They may be categorised into didactic and interactive.

Didactic methods include lectures, seminars, presentations and are increasingly hosted on video and online platforms. They are occasionally supplemented by reading material.

Interactive methods include role-play with feedback sessions, facilitated workshops and group discussions. Interactive methods are also used to facilitate self-directed learning such as facilitator-independent role-play, where participants may choose to rotate amongst themselves through the roles of patient, physician, observer and critic. They also include independently-held group discussions which encourage learners to learn from their peers through observation and feedback, as well as engage in introspective reflection on the role and importance of good communication. Feedback and reflective practice are increasingly seen as key teaching tools critical to developing adaptive, patient-centred communication, shared decision making and negotiated treatment plans [10].

Simulations and role-play are effective instructional methods for developing communication skills including opening and closing consultations, conducting the consultation in a logical manner, improving body language, using language at the level of understanding of the patient and using clear verbal and written communication. One particular strategy that has been shown to be effective is the use of videotaped consultations with standardised patients [9, p.7–8].

Under the influence of global growth of economic, scientific and technological activity in the world, the field of «English for Specific Purposes» (ESP) has acquired active development in the foreign methodology of teaching English as a foreign language during the last decades. American and English methodologists P. Strevens, T. Dudley-Evans, T. Hutchison, D. Bell, R. McKay, J. Munby, and G. Perren are actively engaged in profound study of this branch in the methodology of teaching foreign languages [5; 7; 8].

English for Specific Purposes (ESP) is today more vibrant than ever with a bewildering numbers of terms created to fit the increasing range of occupations that have taken shelter under ESP umbrella. This approach to language learning focuses on teaching English for specific, practical uses, tailored to the needs of a particular group of learners [6, p. 8].

Medical English is a subset of ESP, which is specifically designed to meet the requirements of the medical profession, including familiarity with medical terminology that is accepted internationally. Having a strong grasp of medical terminology is a critical competence for physicians, nurses, healthcare assistants, midwives as it ensures clear and reliable communication in everyday clinical practice.

As for medical language and terminology, it is widely recognized as one of the most difficult language among all the specialized languages in different fields. This language can be challenging for even the most fluent English speakers, as it contains a significant amount of borrowings from

Greek and Latin languages. Medical language contains complicated, long terms which are difficult to spell, remember, and even understand. Medical language, apart from its specialized vocabulary, is characterized by its unique grammatical patterns. Additionally, the use of abbreviations in medical terminology can be difficult and not easily traceable from English. In medical field, the utilization of prefixes and suffixes play a significant role in the creation of numerous medical terms through the process of word formation called derivation. Medical terms are categorized into two main groups, descriptive lexemes and eponyms. This brief description of medical terminology features can make it easier to choose effective learning strategies for students. It is only through repeated practice that students will become proficient in using these strategies.

We have to keep in mind that the main goal of ESP is to help students understand and communicate in any situation and particularly in the working environment or a future one [4, p. 176].

EMP (English for Medical Purposes) covers the English language which health care professionals need to be able to practise safely and confidently. The issue of safe practice linked to language competency in EMP is common to other ESP courses as even minor language misunderstandings in these areas of work may have serious consequences [11].

The development of professional communicative competence is based on a set of general principles of integral pedagogical process, such as interdisciplinary coordination, personally-oriented direction of learning, students' awareness and activity [1, p. 39].

According to researches conducted by Ukrainian scholars learning medical terminology can be made easier with the right approach. By utilizing a range of learning strategies, finding the best resources, and incorporating effective memorization techniques, the students make the process of learning medical terms both interesting and manageable.

Regardless of their current level of study, all medical students must master medical terminology in order to succeed in their field and understand the language used in their profession.

REFERENCES

1. Горпініч Т. І., Денефіль О. В. та інші. Проблеми формування комунікативної компетенції студентів-медиків. *Медична освіта*. 2012. № 3. С. 39–40.

2. Лісовий М. І. Мовна підготовка майбутніх медичних працівників. *Наукові записки ВДПУ. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця, 2003. № 9. С. 119–122.

3. Рокіцька Н. В., Бобак М. І. та інші. Професійна іншомовна підготовка студентів-медиків у процесі міжкультурної інтеграції. *Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. ТНПУ, 2013 С. 18–19.

4. Belcher D. Trends in Teaching English for Specific Purposes / *Annual Review of Applied Linguistics*. Cambridge, 2004. № 24. P. 165–186.

5. Bell D. 'Help! I've been asked to teach a class on ESP!' *IATEFL Voices*. 2002. Issue 169. P. 23–31.

6. Brunton M. English for Specific Purposes. 2009. Issue 3 (24), Vol. 8. P. 8.

7. Dudley-Evans T. Genre analysis: A key to a theory of ESP ESP. *Iberica*. 2000. № 2. P. 3–11. URL: www.uv.es/aelfe/WebRAs/RA-2-Dudley.pdf.

8. Hutchinson T., Waters A. English for Specific Purposes: A learner-centered approach. Cambridge, 1987. 286 p.

9. MacDonald-Wicks L, Levett-Jones T., et al. Effective teaching of communication to health professional undergraduates and postgraduates students: A Systematic Review JBI Libr Syst Rev. 2012. № 10. P. 1–12.

10. Richards Jack C. Communicative Language Teaching Today. Cambridge University Press, 2006.

11. Silverman J, Kurtz S., Draper J. Teaching and Learning Communication Skills in Medicine. Boom Lemma, 2014.

Саварин Т. В.¹, Кічула М. Я.¹, Паласюк М. І.²

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України¹;*

*Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя²*

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЛІНГВОДИДАКТИЧНЕ ПОНЯТТЯ

Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти в Україні в ХХІ столітті, Державний стандарт, сучасні концепції мовної освіти, Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти наголошують на необхідності формування високого рівня мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців. На думку Л. Мацько, «мовна освіта повинна стати складовою фахової, ... фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як картина світобачення, засіб культурного співжиття в суспільстві, засіб самоформування й самовираження особистості кожного» [2, с. 25–26].

На основі розглянутих визначень мовленнєвої компетентності можна зробити висновок, що з огляду на складність, багатоаспектність поняття «компетентність», а відтак і наявність

різних підходів до його трактування, не існує чіткого визначення досліджуваного терміна; у лінгводидактиці мовленнєву компетентність визначають як мовленнєву діяльність людини, спрямовану на сприйняття та продукування мовленнєвих висловлювань; мовленнєва компетентність входить до складу комунікативної компетентності та чітко відрізняється від мовної компетентності; поняття може позначатися іншими термінами; є складовою мовної особистості, що є показником соціального стану людини та її індивідуальних особливостей.

Отже, *мовленнєва компетентність* – це важлива інтегральна якість людини, що сприяє її соціалізації, виявляється в здатності та готовності до користування мовними засобами, закономірностями їх функціонування для побудови та розуміння мовленнєвих висловлювань.

Ретроспективний аналіз наукових джерел показує, що визначення поняття «мовленнєва компетентність майбутнього лікаря» залежить від розуміння ролі мовлення в професійній діяльності медиків. За класифікацією професій Є. Климова, професія лікаря належить до схеми «людина – людина» [3]. Дослідник описує вимоги до людей цього типу професій. З-поміж інших важливих професійних якостей він називає такі: прагнення до спілкування, вміння вступати в контакт з незнайомими людьми, вміння слухати, здатність володіти мовленням, мімікою, жестами, розвинене мовлення, здатність знаходити спільну мову з різними людьми, вміння переконувати людей [3, с. 216]. Ці вимоги вказують на необхідність сформованості високого рівня володіння мовленням майбутніми лікарями.

Дослідники медичної етики А. Орлов, О. Грандо, П. Назар, Ю. Віленський наголошують на особливості ролі слова в професійній діяльності лікаря. Успіх лікування залежить не тільки від професійних умінь поставити правильний діагноз і призначити ефективне

лікування. Лікар повинен уміти спілкуватися з хворим, урахувавши його важкий стан і емоційне напруження. Ще з глибокої давнини мистецтву бесіди та таланту цілющого слова лікаря надавали великого значення (Сушрута, Гіппократ, Гален, Абу Алі Ібн Сіна, Парацельс). Сила словесного переконання інколи не може зрівнятися з дією навіть найефективніших медикаментозних засобів [1].

Професійна сфера спілкування лікаря дуже широка. Лікар повинен уміти спілкуватися і з медичними працівниками-професіоналами, і з непрофесіоналами (пацієнтами, родичами пацієнтів). Крім того, лікарі часто виступають на радіо й телебаченні, ведуть широку просвітницьку діяльність у різних колективах, особливо під час поширення різноманітних епідемій. Таке різнопланове коло комунікантів вимагає особливих умінь користуватися своїм мовленням у певних ситуаціях спілкування. Найбільш важливою й значущою в професійному спілкуванні лікаря є діада «лікар – пацієнт». Саме через спілкування з хворим лікар може встановити точний діагноз захворювання й правильно призначити лікування. Велику роль тут відіграє довіра пацієнта до лікаря. Чим більше хворий довіряє лікареві, тим швидше й ефективніше лікар зможе досягнути кращих результатів лікування. Для цього необхідно швидше завоювати довіру хворого, застосовуючи всі свої знання й уміння вести бесіду. Пацієнт буде довіряти тому лікареві, який може дати ґрунтовний аналіз захворювання, пояснити методи й тривалість лікування.

На основі визначених характеристик мовлення у професійній діяльності медиків *мовленнєву компетентність майбутніх лікарів* ми тлумачимо як інтегральну якість студента-медика, що виявляється в загальній здатності та готовності до користування мовними засобами, закономірностями їх функціонування для побудови та

розуміння мовленнєвого висловлювання в контексті професійної діяльності лікарів.

Учені виділяють різні складники мовленнєвої компетентності. На основі досліджень І. Зимньої, Д. Ізаренкова, С. Карамана, Л. Мацько, С. Ніколаєвої та ін. в структурі мовленнєвої компетентності майбутніх лікарів виділяємо сформованість чотирьох видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, говоріння, письма, що забезпечують удосконалення вмінь і навичок користування мовними засобами для побудови та розуміння мовлення в майбутній професійній діяльності.

За спрямованістю мовленнєвої діяльності на сприймання або продукування повідомлення види мовленнєвої діяльності поділяють на рецептивні – слухання, читання (які допомагають здійснювати сприймання та подальшу переробку мовленнєвого повідомлення) та продуктивні – говоріння, письмо (за допомогою яких передається мовленнєве повідомлення).

Ураховуючи специфіку професійної діяльності медиків, особливості спілкування лікаря з колегами, пацієнтами та їхніми родичами, ми визначили специфічні мовленнєві вміння й навички медиків, які мають бути сформовані у студентів – майбутніх лікарів, зокрема риторичні, що сприяють формуванню в них індивідуального стилю мовлення, який буде виявлятися у володінні засобами переконування, полемічній майстерності, умінні користуватися засобами виразного мовлення (голосом, темпом, тембром, тоном), володінні невербальними засобами (мімікою, жестами, пантомімікою).

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановська Л. В. Навчання студентів професійного спілкування. Біла Церква : Білоцерк. держ. ун-т, 2002. 255 с.

2. Мацько Л. І. Українська мова у вищій школі України. *Дивослово*. 1996. № 11. С. 24–26.

3. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : пробний підруч. для гімназій гуманіт. профілю. Київ : Вежа, 1994. 240 с.

Ворона І. І., Кітура Г. Я., Проккоп І. А.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ПОНЯТТЯ ТА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ- МЕДИКІВ

Сьогодні, в умовах реформ, які відбуваються у суспільстві, виникає необхідність у формуванні різнобічно розвинених компетентних фахівців, які володіють високим рівнем професійного мовлення. У зв'язку з цим потрібні зміни у підходах до іншомовної підготовки майбутніх лікарів. Тому надзвичайно важливим є вирішення проблеми розвитку мовної особистості студента-медика, формування у нього іншомовної комунікативної компетентності.

Галузь охорони здоров'я потребує фахівців, які володіють іноземною мовою, і здатні проводити професійно спрямовану мовленнєво-мисленнєву діяльність у професійному оточенні, опанувати новітні досягнення зарубіжної медицини, брати участь у спільних наукових і практичних дослідженнях із зарубіжними колегами. Сьогодні знання іноземних мов стає однією з умов професійної компетентності. Саме тому все більшого значення набуває функція іноземної мови як засобу формування професійної спрямованості, поглиблення інтересу до майбутньої професії,

намагання отримати знання з різних іншомовних джерел, що дає можливість знайомитися з досягненнями науки і практики у відповідній галузі за кордоном і використовувати їх у професійній діяльності, брати участь у міжнародних проектах, які реалізуються в Україні, продовжити навчання в одній із зарубіжних країн, займатися науковими дослідженнями. Тому і досі залишається актуальним питання формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів медичних закладів вищої освіти.

Іншомовна комунікативна компетентність – це здатність здійснювати мовленнєву діяльність через реалізацію комунікативної, мовленнєвої поведінки на основі фонологічних, лексико-граматичних, соціологічних і країнознавчих знань та навичок відповідно до різноманітних завдань і ситуацій спілкування, дає змогу створювати позитивний настрій спілкування для комунікантів, обирати комунікативно цілеспрямовані способи вербальної та невербальної поведінки на основі знань про науку та культуру інших народів.

Формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів закладів вищої медичної освіти при вивченні іноземної мови слід розглядати як обов'язкову складову загальної фахової підготовки. Набуття іншомовної професійно спрямованої компетентності дозволить майбутньому фахівцеві виконувати різні види робіт з оригінальною літературою зі спеціальності, а саме: розуміти зміст, вміти отримати необхідну інформацію, перекласти або реферувати необхідний матеріал; мати навички діалогічного мовлення, володіти зв'язним монологічним мовленням тощо. Тому не дивно, що навчальні дисципліни «Іноземна мова» та «Іноземна мова для професійного спілкування» входять до складу обов'язкових навчальних дисциплін у закладах вищої освіти. Інтеграція цих дисциплін з іншими гуманітарними та медичними дисциплінами забезпечує комунікативна підготовка студентів на початковому етапі

навчання в медичному університеті і забезпечує її безперервність на початку безпосередньої практичної взаємодії студентів з хворими [1]. Провідною метою вивчення іноземної мови студентами медичних закладів вищої освіти є іншомовна комунікативна компетентність особистості, а бажаним результатом – використання іноземної мови як доступного засобу спілкування і збагачення досвіду фахової підготовки [2].

Проаналізувавши основні визначення поняття іншомовної комунікативної компетентності, можна виділити три основних підходи до такого поняття. Згідно з першим підходом, іншомовна комунікативна компетентність – це знання мови, вміння та навички, високий рівень практичного опанування як вербальними, так і невербальними засобами мови, що формується в процесі моделювання іншомовної професійної діяльності [5]. Представники другого підходу вважають, що іншомовна комунікативна компетентність – це складне інтегральне особистісне утворення, яке уможливорює здатність здобувача освіти комунікувати в процесі іншомовного спілкування та набути в результаті навчання [4]. Згідно з третім підходом, іншомовна комунікативна компетентність – це здатність вільно й адекватно здійснювати міжкультурне спілкування та взаємодіяти з носіями іншої мови й культури, а також розв’язувати завдання міжособистісної та міжкультурної взаємодії [3]. Л. Онуфрієва зазначає, що здобувачі освіти часто не бачать сенсу в опануванні іноземною мовою поряд із фаховими дисциплінами, а тому мають низьку мотивацію до вивчення іноземної мови. Однак за відповідної організації занять з іноземної мови (використання автентичного матеріалу; організація не лише парних, а й групових комунікативних взаємодій, у тому числі й особистісно-групового спілкування – виступи перед аудиторією з проєктами, повідомленнями, доповідями й іншим, зміна умов спілкування, його контексту (місця, часу, простору, кількості

співрозмовників тощо)) забезпечується вищий рівень опанування вміннями й навичками іншомовного спілкування [3, с. 727].

Успішність іншомовної комунікації залежить як від готовності і бажання комуніканта йти на ризик висловлювати свої думки іноземною мовою, так і від його винахідливості щодо уміння користуватися власним словниковим запасом та відомими йому граматичними структурами для передачі повідомлення. Іншомовна комунікативна компетентність є здатністю й готовністю до іншомовного спілкування з носіями мови, сприйняття й розуміння партнерів, адекватного та своєчасного вираження своїх розумових намірів; сукупність знань, навичок, володіння якими дає змогу практично застосовувати знання іноземної мови в різноманітних соціально детермінованих ситуаціях з урахуванням лінгвістичних і соціальних правил, яких дотримуються носії мови.

Отже, іншомовна комунікативна компетентність майбутніх фахівців медичної галузі – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися в міжкультурній комунікації, провадити професійну діяльність і успішно використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так і для самоосвіти і саморозвитку особистості. Формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців галузі медицини має на меті формування навичок вчасного добору відповідних професійних термінів, виходячи не тільки зі змісту, але й уміння граматично правильно формулювати речення у практичному мовленні та долати мовний бар'єр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ворона І. І., Прокоп І. А. Поняття та структура іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців галузі медицини. *Медична освіта*. 2023. № 4. С. 105–111.

2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ, 2003. 273 с.

3. Онуфрієва Л. А. Психологічні особливості формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів-майбутніх випускників немовних спеціальностей ВНЗ. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. Вип. 12. С. 727–739.

4. Рудіна М. Іншомовна комунікативна компетентність як складова професіоналізму майбутніх учителів. *Освіта на Луганщині*. 2013. Вип. 2. С. 153–158.

5. Ткаченко Л. Комунікативна компетенція студентів – запорука професійного успіху. *Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України* : зб. наук. статей учасників Всеукр. наук.-практ. конференції. Київ, 23–24 грудня 2003 р. Київ, 2003. 583 с.

Мисик О. А., Новіцька О. І.

*Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ГОВОРІННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Говоріння є продуктивним видом мовленнєвої діяльності, що передбачає використання мовних ресурсів для передавання інформації у монологічній або діалогічній формі. Для цього необхідними є знання фонетичної системи мови, особливостей інтонування, відповідного лексичного мінімуму, граматики тощо. Отже, говоріння є практичним використанням мови відповідно до мовних норм з метою досягнення комунікативних потреб.

Розвиток навичок говоріння є необхідною складовою розвитку мовленнєвої компетенції. Однак під час практикування усного мовлення виникають певні психологічні та лінгвістичні труднощі. Останні зумовлені обмеженим словниковим запасом, недостатнім рівнем володіння мовними нормами, відсутністю досвіду сприйняття та розуміння усного мовлення тощо.

Перешкоджає формуванню навичок говоріння і мовний бар'єр – «індивідуальна, суб'єктивна неможливість використання наявних знань» [1, с. 286]. Виникнення мовного бар'єра зумовлюють психологічні чинники, серед яких фахівці називають: страх перед публічним виступом; страх перед необхідністю говорити іноземною мовою; низький рівень емоційної стійкості; підвищену тривожність; внутрішнє очікування критики й насмішок; боязнь помилок; небажання робити помилки перед групою; острах викликати сміх або несхвалення; скутість у ситуації розмови в парі із «сильним» (тим, хто добре володіє мовою) співрозмовником; невміння застосовувати

знання в ситуації реального спілкування [4, с. 110]; занижену самооцінку, невпевненість у собі; недостатню мотивацію до вивчення іноземної мови; індивідуальні особливості сприйняття; індивідуальні особливості процесу запам'ятовування; негативний попередній досвід навчання; відсутність позитивного досвіду спілкування; відсутність умов і можливостей для мовної практики; індивідуальні особливості взаємодії з викладачем тощо [1, с. 289]. За спостереженням викладачів-словесників, студенти по-різному опановують навички говоріння: одним краще вдається монологічне мовлення, інші успішні і в монологічному мовленні, і в діалогічному [3, с. 130]. Зауважимо також, що невідповідне усне мовлення характеризується спонтанністю, що теж створює стресову ситуацію, оскільки студент не має достатньо часу для обдумування / пошуку релевантних мовних конструкцій. Проте, за результатами опитувань, представленими у науково-методичній літературі, здобувачі вищої освіти вважають уміння спонтанно говорити одним із найважливіших мовних навиків [5, с. 2621].

Зважаючи на те, що здебільшого психологічні бар'єри зумовлені індивідуально-психологічними особливостями студентів, під час навчання говорінню, як і іншим видам мовленнєвої діяльності, необхідно намагатися створити позитивний мікроклімат на занятті, заохочувати здобувачів та формувати у них адекватну самооцінку, впевненість у власній спроможності виконати поставлене завдання, підтримувати, не зупиняти, виправляючи помилки, у разі потреби запропонувати студентам певний час обдумати завдання, застосувати індивідуальний підхід.

Ефективним для формування позитивного ставлення до навчання та віри у власні сили є застосування технології ситуації успіху – «створення викладачем таких обставин, які б виявилися обов'язково успішними для студента, а саме: забезпечили поставлене

навчальне досягнення, високу соціальну оцінку, суспільне визнання індивідуальних досягнень особистості» [2, с. 36].

Успішне навчання говорінню базується на дотриманні дидактичних принципів, зокрема посильності, систематичності та поступовості. На етапі підготовки студенти практикують правильну артикуляцію, інтонування речень, різних за метою висловлювання та емоційним забарвленням. Цьому сприяє повторення за зразком, вивчення скоромовок, римівок. Запам'ятовування і відтворення стандартних фраз, діалогів, готових текстів є невід'ємною складовою розвитку не лише підготовленого мовлення, а й спонтанного, так як здобувачі тренуються використовувати стандартні фрази-кліше у типових ситуаціях. Вправи лексичного та граматичного характеру також є передумовою усного мовлення, оскільки мають на меті засвоєння необхідного словникового запасу та формують уявлення про граматичну будову мови. Завдання із комунікативним елементом (переказ тексту, відповіді на запитання до тексту) передбачають продукування усного мовлення із опорою на запропонований матеріал. Наступний етап – це завдання, які мають на меті активізацію мовленнєвої самостійності та творчості (розповідь на запропоновану тему, рольові ігри, дискусія, мозковий штурм, інтерв'ю, опис за картинками тощо).

Отже, розвиток навичок говоріння є необхідним для успішного вивчення і володіння іноземною мовою, досягнення комунікативної мети. Завдяки професійній майстерності педагога можна розпізнати підвищену тривогу у студентів, пов'язану із психологічними бар'єрами, допомогти подолати боязнь говорити.

ЛІТЕРАТУРА

1. Висоцька О. Психологічні бар'єри під час вивчення іноземних мов: передумови формування та організація подолання. *Іноземна філологія*. 2015. Випуск 128. С. 285–291.
2. Внукова О. М. Забезпечення ситуації успіху студентів як прояв педагогічної майстерності викладача. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. 2018. Вип. 30 (40). С. 35–38.
3. Зозуля І. Є., Поздрань Ю. В., Слободянюк А. А. Розвиток навичок говоріння в іноземних студентів. *Інноваційна педагогіка*. 2002. Вип. 21. Т. 1. С. 128–132.
4. Моргунова Н. С., Приходько С. О. Мовні бар'єри та можливості їх подолання в процесі вивчення іноземної мови студентами технічних ЗВО. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 30. Т. 1. С. 109–112.
5. Yalçın Ö., İnceşay V. Foreign language speaking anxiety: The case of spontaneous speaking activities. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2014. № 116. P. 2620–2624.

Зміст

<i>Вихрущ А. В.</i>			
ПЕРСПЕКТИВИ	РОЗВИТКУ	ПРОФЕСІЙНОЇ	
ЛІНГВОДИДАКТИКИ.....			3
<i>Вихрущ А. В., Стефанишин К. Л.</i>			
ПРЕЗЕНТАЦІЯ	МОНОГРАФІЇ	«ПРОФЕСІЙНА	
ЛІНГВОДИДАКТИКА	В	КОНТЕКСТІ	ОСОБИСТІСНОЇ
ПАРАДИГМИ».....			7
<i>Данік Н. А.</i>			
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВОДИДАКТИКИ			
МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ.....			12
<i>Гаврищак І. І., Проців О. Я.</i>			
УКРАЇНСЬКА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: СТАНОВЛЕННЯ			
ЛІНГВОСИСТЕМИ.....			15
<i>Мельник Т. П.</i>			
АНГЛІЗАЦІЯ МОВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: КОРИСТЬ ЧИ			
ШКОДА?.....			21
<i>Гнатишин С. І.</i>			
РОЗВИТОК	БЛОГОСФЕРИ:	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ	
КОНТЕКСТ.....			25
<i>Пашко М. З., Заяць І. В.</i>			
ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ МОЛОДІ ІЗ			
ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....			29
<i>Задорожна О. М.</i>			
МЕТОДИКА РОБОТИ З НАПИСАННЯ МОТИВАЦІЙНОГО			
ЛИСТА.....			34
<i>Новіцька О. І., Мисик О. А.</i>			
НАРОДНІ НАЗВИ ХВОРОБ У ГОВІРКАХ ПІДГАСЧЧИНИ			
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ			38

<i>Сілевич Л. І.</i>	
КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ: ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО ОБГОВОРЕННЯ.....	41
<i>Пришляк А. М., Яворська С. І., Мартинчук О. М., Кім І. В.</i>	
РОЛЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ НА ПОЧАТКОВИХ КУРСАХ.....	45
<i>Драч І. Д.</i>	
САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	49
<i>Олійник Н. Я.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОВИ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ III ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В МЕДИЧНОМУ ЗАКЛАДІ.....	52
<i>Зевако В. І.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ПРО ЕТИМОЛОГІЮ ДЕЯКИХ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ТЕРМІНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ).....	56
<i>Юкало В. Я.</i>	
З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ).....	59
<i>Хвалибога Т. І.</i>	
КЛАСИФІКАЦІЯ КОГНІТИВНИХ СТРАТЕГІЙ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	64

<i>Паласюк Г. Б., Паласюк Б. М.</i>	
ПРОФЕСІЙНА ЛІНГВОДИДАКТИКА У НАВЧАННІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	69
<i>Гантімурова Н. І., Гантімуров А. В.</i>	
ФОРМУВАННЯ УКРАЇНОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ.....	73
<i>Заліпська І. Я.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ СЛІЛ ПРИ ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	78
<i>Тишковець М. П.</i>	
ВИВЧЕННЯ КІЛЬКІСНО-ІМЕННИХ СПОЛУЧЕНЬ В ЧУЖОМОВНІЙ АУДИТОРІЇ.....	81
<i>Руденко М. І.</i>	
НАВЧАЛЬНИЙ ТЕКСТ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ТЕРНОПОЛЕМ». УРОК 1).....	87
<i>Fedchyshyn N. O.</i>	
FORMING THE FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF FUTURE DOCTORS: THE CHALLENGE OF TIME.....	91
<i>Гуменна І. Р., Нахаєва Я. М.</i>	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У МЕДИЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	95
<i>Bobak M. I.</i>	
LEARNING STRATEGIES IN ACQUIRING FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF MEDICAL STUDENTS.....	99

Саварин Т. В., Кічула М. Я., Паласюк М. І.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК
ЛІНГВОДИДАКТИЧНЕ ПОНЯТТЯ.....104

Ворона І. І., Кітура Г. Я., Прокоп І. А.

ПОНЯТТЯ ТА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ-
МЕДИКІВ.....108

Мисик О. А., Новіцька О. І.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ГОВОРІННЯ У
ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....113